

ῶμοιογῆσεν ἐπὶ μαρτύρων, κατέχεται, ἐάν γράμματα οἴδεν¹⁾. ἔαν γαρ ὄγραμματος ἔστιν, ἔργωται τὸ παρά τοῦ ταβούλλα-
ρίου γνώμονος ἐκμαρτύριουν κατὰ τὴν ἑτεῖνθεν λεχθέσαν ἀν-
τιδιαστολήν²⁾. ἔαν μέντοι ἔχει τῷών μαρτυρῶν ὑπογραφάς τὸ
ἐκμαρτύριον, κατὰ τὰ ἔξης λεζθόσομενα. εἰσδεκτέα ἔστι τὰ
ἐκμαρτύρια, ἐάν ἔχωσι καταθέσεις καὶ ὑπογραφάς τῶν μαρ-
τυρῶν. σημείωσαι οὖν διὰ τὸ ἀδιαστίκτω τελογμένον ἐν τῷ
δ. βιβλίῳ τοῦ κώδικος τι. κ. διπάξει δ. οὐκ ἔστι δεκτέα
τὰ ἐκμαρτύρια καθ' ἔαντά. [Sch. b. II. 584.]

Σημείωσαι, ὅτι ὁ καταπιθέμενος, ἐάν οἶδε γράμματα, ἐγ-
γράφως τῇών οἰκείων γνώμων ποιεῖ ὄφελει· εἰ δὲ οὐκ, ὄφελει
πέντε μαρτυρῶν³⁾ παρακεκλήσθαι. [Sch. b. II. 584.]

Σημείωσαι δέ, ὅτι ὁ εἰδότες τὰ γράμματα ονταλλά-
τοται ἐγγράφων, ὄφειλουσιν αὐτοὶ ὑπογραφεῖν, ἵνα γὰρ τὸ
συμβόλαιον αυτοπιστωσον. [Sch. b. II. 584.]

ἐν δικαστηρίῳ καταθέσθαι] Σημείωσαι, ὅτι ἐν
δικιαστηρίῳ καταθέσεις ἀναμφισβήτητός ἔστιν. [Sch. c. II. 584.]

ἐκ μαρτυρίας ἀποδείκνυσθαι] Οὐδὲν δέ ἐπέρων,
ἄλλα δι' αὐτῶν τῶν λεγόντων προσκληθῆναι. [Sch. d. II. 584.]

τοῦτο δέ τὸ τῶν διαθηκῶν]⁴⁾ Ισθι δέ, ὅτι ἐν ταῖς
διαθήκαις ἀπαιτοῦνται γνωρίζειν τὸν διαθέμενον. ἄλλα καὶ
ἐπὶ τῶν διαθηκῶν τὸν προσκεκλημένον δεχόμεθα. [Sch. e.
II. 584.]

ὑπογραφήν] Σημείωσαι, ὅτι ἐάν τὸ ἐκμαρτύριον οὐκ
ἔχει ὑπογραφήν τῶν μαρτυρῶν, οὐκ ἔστι δεκτόν. [Sch. f. II. 584.]

καθαρῶς σφίσιν ἀντοῖς ἐναντίαι] ⁵⁾ Οτε⁶⁾ οἱ μάρ-
τυρες ἔαντοῦς ἔαντοῦσιν, ἢ ἄλλοις μάρτυρις, τότε ἔχετω⁷⁾ ὁ
δικαζόντων τοὺς ἔξ αντών αξιοπιστούς, καὶ κολαζέτω τοὺς
ὑπόπτους, εἰπει ἐξεπίηδες φανεῖν κακογονίας. ἀναγνωθή-
τιβ. δ. τοῦ κώδικος τι. κ. διατ. θ. ιγ'. ιδ. καὶ ιε'. [Sch. g.
II. 584. sq.]

Τὸ τοῦ ἀντιδίκου τυχόν δωρηθέντες καὶ ἐξεπίηδες ἔαν-
τοῖς ἔαντούσινοι μὴ δεχθῶσιν εἰς μαρτυρίαν διὰ τὸ αὐτῶν
παλιμβολού. [Sch. g. II. 585.]

Τί γάρ ὅτι τινὲς ἔν μαρτυρῶν δύντες τὰς ἔαντῶν φωνάς,
καὶ διὰ τούτο ἀναγκάσμενοι καὶ ἐν δικαιορίῳ μαρτυρήσαι,
ἐξεπίηδες διὰ τὸ μὴ μαρτυρῆσαι ἔαντία τοὺς ἐν τῷ ἐκμα-
ρτυρίῳ λέγουσιν; [Sch. g. II. 585.]

καὶ πλειόνων] Σημείωσαι τὸ καὶ πλειόνων. ζήτει καὶ
κεφ. καὶ. Θεμ. δ. ἐντεῦθεν οὖν μαρτάνομεν, ὅτι οὐ δια-
πίπτει παντελῶς ἡ μαρτυρία, ὅταν ἔαντοῖς καὶ ἄλλοις ἔαν-
τιῶνται οἱ μάρτυρες, ἄλλα το περὶ πλειόνων καὶ αξιοπιστο-
τερῶν ἐπικρατεῖν⁸⁾. τὸ ἔαντίον ἐπὶ δικαιωμάτων. καὶ ζήτει βιβ.
κβ. τι. α. κεφ. οδ. οὐ πάτως δὲ πιστεύονται οἱ πλειόνες,
ἄλλοι δέ λέγουσι ουμβαίνοντα τῇ φύσει τοῦ πράγματος, ὡς
Θεμ. δ. τοῦ κα. κεφ. [Sch. h. II. 585.]

*Ἐπειδὴ⁹⁾ δὲ πολλοὶ¹⁰⁾ πολλάκις μάρτυρας παρα-
στησάμενοι καὶ τρισάκις τοῦτο πράξαντες, εἰτα, ἐπει-
δὴν ἀποτάξαντο καὶ ἐκλάβοισιν τὰς διαμαρτυρίας¹¹⁾,
πειρώμενοι¹²⁾ προσελεύσεσιν ήμᾶς ἐνοχλεῖν, καὶ βού-
λεσθαι καὶ τετράκις παραγαγέν μάρτυρας. Θεοπίζο-
μεν, τοὺς ήμετέρους δικαστάς τούτοις μάλιστα προσ-
έχειν καὶ εἰ τρισάκις ἥδη παρῆλθον οἱ μάρτυρες, καὶ παρὰ
τοῦ τοὺς μάρτυρας παραγαγόντος καὶ ἀποτάξα-
μενον καὶ ἐκλιψάντος πάλιν αἰτοῦνται μάρτυρες, τού-
τους παντελῶς μὴ προσέσθαι, ὡς ὑποψίας οὐσης,
μή ποτε παραλίπονταν τι τῶν μαρτυρῶν¹³⁾ τῶν προ-
τέρων, καὶ ἦδη φανερῶν τούτων διὰ τῆς μαρτυρίας
γενομένων¹⁴⁾, ἐκεῖνος οὐ παραγαγήσ¹⁵⁾ μάρτυρας,
ἄλλα τῆς τῶν ἔπιποσθεν¹⁶⁾ μαρτυρηθέντων
προσθήκης, ἡ μαρτυρηθέντων ἐπανορθώσεως ἐπιθυ-
μεῖ. εἰ δὲ ὁ παραγαγὼν μὲν οὐκ ἐκλάβοι, οὐδὲ ἐντύχοι
ταῖς μαρτυρίαις, οὐδὲ αὐτός, οὐδὲ τις τῶν συνγέρων
αὐτοῦ, δὲ ἀντιτεταγμένος ἐκλάβοι μόνος, καὶ ποιή-

chirographum exposuerit, aut confessus fuerit coram
testibus, teneri eum, si literas sciat: nam si literas ne-
sciat, valet a tabulario facta testatio, ut colligitur ex
contrario sensu: si tamen trium testium subscriptiones
habeat, secundum ea, quae postea dicentur. Recipi-
dae sunt testationes, si habeant depositiones et sub-
scriptiones testium. Nota igitur propter id, quod in-
distincte dicitur libro 4. Codicis, tit. 20. const. 4. te-
stationes per se non recipi.

Nota, eum, qui deponit, si literas sciat, sententiam
suam scriptis mandare debere: si vero nesciat, quinque
testes advocari debere.

Nota autem, cum hi, qui literas sciunt, ex scripto
contrahunt, ipsos subscribere debere, ut instrumentum
per se fidem faciat.

11) in iudicio deponere] Nota, depositionem in
iudicio factam indubitatam esse.

12) id que testimoniis comprobetur] Non
per alios, sed per ipsos dicentes, se convocatos.

13) ut in testamentis fieri solet] Scias au-
tem, testibus ipsum testatorem notum esse debere. Sed
et in testamentis testem rogatum accipimus.

14) subscriptionem] Nota, testationem, si non
habeat subscriptionem testium, non esse recipiendam.

15) plane contraria sibi] Cum testes sibi
ipsis aut aliis testibus contradicunt, tunc iudex fide
digniores eorum admittat, et suspectos coerceat, si con-
sulto dolo malo facere arguantur. Lege lib. 4. Codicis,
tit. 20. const. 9. 13. 14. et 15.

Ab adversario forte redemti et consulto sibi ipsis
contrarii ad testimonium non recipiantur propter eorum
inconstantiam.

Quid enim, si quidam ex testibus, postquam voces
suis dederint, ac per hoc in iudicio testimonium per-
hibere compellantur, data opera, ne testimonium perhi-
beant, contraria dicant his, quae in testatione dixerunt?

16) et plurimum] Nota illud, plurimum. Quaere et
cap. 21. them. 4. Hinc igitur discimus, non plane cor-
ruere testimonia, cum sibi ipsis vel aliis contradicunt
testes, sed plurimum et fide digniorum testimonium prae-
valere. Aliter in testamentis. Et quaere lib. 22. tit. 1.
cap. 74. Non semper autem pluribus fides habetur, sed
cum naturae negotii convenientia dicunt, ut them. 4.
cap. 21.

Quia vero multi¹⁷⁾ saepenumero tertio productis
testibus, postquam testium productioni renuntiave-
rint et testimonia cognoverint, interpellationibus suis
audent nos inquietare, et desiderare, ut quarto testes
producere possint: sancimus, ut iudices nostri id di-
ligenter observent: ac siquidem testes iam tertio pro-
ducti sint, et denuo ab eo, qui testes produxit, eo-
rumque productioni renuntiavit, et eorum testimonia
percepit, testes petantur, ne omnino hos admittant,
cum suspicio sit, ne forte ille, si priores testes ali-
quid omiserint, quod iam ex testimoniorum dictione
cognitum sit, non productionem testium, sed quoddam
vel eorum, de quibus testimonium antea datum non
fuit, additamentum, vel eorum, de quibus testimo-
nium perhibitum fuit, emendationem desideret. Sin
autem is, qui testes produxit, neque exceperit, nee
comperta habuerit testimonia, neque ipse, nec quis-
quam advocatorum eius: adversarius vero perceperit

Nov. 90.
cap. 4.

¹⁾ Sic lego cum fratre Anedot. T. I. p. 244. not. 95. Fabr. εἰδεν. ²⁾ Lege ὄφειλουσι πέντε μάρτυρες. ³⁾ Hoc scho-
lium Theodoro vindicat frater Anedotor. T. I. p. 244. ⁴⁾ Fabr. in marg. διχέτω. Legendum δεχισθω, ut iam frater
coniecit in Anedotor. T. I. p. 214. not. 96. ⁵⁾ Lege ἐπικρατεῖ. ⁶⁾ Cap. 4. Nov. 90. legitur in Syn. p. 227. sq. Argu-
mentum breviter tradit Harm. I. 6. §. 25. ⁷⁾ πολλοὶ deest in Syn. ⁸⁾ Syn. μαρτυρίας. ⁹⁾ Syn. πειρῶνται. Recte.
¹⁰⁾ τῶν μαρτυρῶν deest in Syn. ¹¹⁾ Syn. γινομένων. ¹²⁾ Sic lego cum Syn. Fabr. παραγαγήν. ¹³⁾ η̄ deest in Syn.

σοιτο παραγραφάς, οὐ μὴ ταύτας ἐκδοῃ τῷ τοῖς ἥδη ποιήσαμένῳ τὴν τῶν μαρτύρων πάροδον, ὡς τε μὴ διὰ τῶν παραγομένων μαθόντα τὸν τούτους παραγαγόντα^e), τὸν ἐλλείποντα ταῖς μαρτυρίαις ταύταις^f) προσθένται^g), τηγικαῦτα δοτέον καὶ τετάρτην παραγωγὴν μαρτύρων τῷ ταύτην αἰτοῦντι, πρότερον ὅρκου διδομένου παρ' αὐτοῦ, ὡς οὐτε ἔξειληρεν^h), οὐτεⁱ) ἐνέτυχε ταῖς μαρτυρίαις, οὐδὲ αὐτός, οὐδέ τις ἡ συνηγόρος, ἢ ὄλιας ὑπέρ αὐτοῦ πρόττων, οὐτε κατά τινα δόλον^k), οὐδὲ μηχανήν, οὐδὲ τέχνην τὴν τετάρτην παραγωγὴν αἰτεῖ ποιήσασθαι τῶν μαρτύρων, ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ δινηθῆναι πρότερον ταῖς ἐπαγγελλομέναις χρήσισθαι μαρτυρίαις· καὶ εἰ τοῦτο γένοιτο, μηδὲ κελεύσεως ὑπέρ τούτων δεῖσθαι βασιλικής, καθάπερ ἔμπροσθεν ἦν· ἀλλ^l) αὐτόθεν τὸν νόμον ἀρχεῖν αὐτοῖς τὸν τὰ τοιαῦτα ὡς ἔδοξεν ἐφίεντα· καὶ ὅχι μὲν τετάρτης μαρτύρων παραγωγῆς ἄδειαν εἶναι μαρτυρίαις χρήσισθαι· μὴ μέντοι διὰ μακροῦ χρόνου, ὥστε μηδὲ ἐντεῦθεν μηκὺνεσθαι τὰς δίκαιas, ἀλλὰ δεῖν πάντας τάχος ἐπιτίθεσθαι, καθάπερ ἂν ὁ δικαιοστής οἰηθείη τοῦτο πράττειν. ἐγένονται μέντοι τῶν ὀμολογημένων^m) ἐστίν, ὡς εἰ καὶ ἀπαξ τις παραγαγὼν μάρτυρας ἢ διέ, εἴταⁿ) ἀποτάξηται^o), καὶ ἡ ἐκλάβοι^p) τὰς μαρτυρίαις καὶ κατασκεψήται^q), ἢ τοῦ ἀντιτεταγμένου τοῦτο ποιήσαντος, αὐτὸς τὰς παραγραφὰς ἐκλάβοι, κάκεῖθεν μάθοι^r) τὰ μεμαρτυρημένα, οὐχ ἔχει παντελῶς ἄδειαν οὐδεμιᾶς περιπτέρω χρήσισθαι μαρτύρων παραγωγῆς, οὐδέ^s ἂν εἰ θεία τοῦτο^t) κέλενσις ποισθείη.

ἐπειδὴ δὲ πολλοὶ] Θεοδώρου^u). Ὁ τοίτον παραγαγῶν μάρτυρας μετὰ τὸ ἐκλαβεῖν, μὴ παραγάγῃ ἄλλους. εἰ δὲ μὴ ἔξειληρεν, ἡ ἐνέτυχε ταῖς μαρτυρίαις δὲ ἐντοῦ, ἢ διὰ τοῦ συνηγόρου αὐτοῦ, ἡ τιος ὑπέρ αὐτοῦ πρόττοντος, μηδὲ ὁ διάδικος ἔξειδων αὐτὸν τὰς μαρτυρίας παραγωρεῖς, δύναται τετάρτην ποιεῖσθαι παραγαγήν μάρτυρων, ὅμνων, ὡς ἀδόλως καὶ χωρὶς τίος περινοίας αἰτεῖ τοῦτο γενέσθαι. [Sch. i. II. 585.]

Φιλοξένου. Ὁ τοίτον παραγαγῶν μάρτυρας, οὐκ ἔτι πρόφερε τετάρτην μαρτυρίαν μετὰ τὴν ἐκδοσιν τῶν παραγραφῶν· τότε γαρ δύναται πρὸ ἐκδόσεως τῶν παραγραφῶν καὶ τετάρτην μαρτυρίαν παραγαγεῖν, ὅμνων περὶ δόλου, ὅτι οὐ κατὰ δόλον αἰτεῖ τὴν τῶν μαρτύρων παραγωγήν. τοῦτο δὲ ποιῶν παράγει καὶ χωρὶς βασιλικῆς κέλενσεως. [Sch. i. II. 585.]

Ἄθανασιον^v). Ὁ τοίτον παραγαγῶν μάρτυρας, οὐκ ἔπορει μετὰ τὴν ἐκδοσιν τῶν παραγραφῶν. ἔτι δὲ μὴ ἔξειλαβετο, μηδὲ ἐνέτυχε δὲ ἐντοῦ ἡ διὰ τοῦ ὕδου συνηγόρου ταῖς μαρτυρίαις, τότε δύναται πρὸ ἐκδόσεως τῶν παραγραφῶν καὶ τετάρτην μαρτυρίαν παραγαγεῖν, ὅμνων, ὅτι οὐ κατὰ δόλον αἰτεῖ τὴν τῶν μαρτύρων παραγωγήν. τοῦτο δὲ ποιῶν παράγει καὶ χωρὶς βασιλικῆς κέλενσεως. [Sch. k. II. 586.]

Εἰ καὶ ἀπαξ^w] Ὅμηρος^x ἀπαξ ἢ διέ παραγαγῶν μάρτυρας, ἔτιν ἀποτάξηται καὶ διασκεψήται διὰ τῆς ἐκδόσεως τῶν μαρτυριῶν καὶ τῶν παραγραφῶν, καὶ μάθῃ τὰς μαρτυρίας, οὐ δύναται οὐδὲ διὰ βασιλικῆς ἀντιγραφῆς ἄλλους παραγαγεῖν μάρτυρας. [Sch. k. II. 586.]

Φιλοξένου. Ὁ ἐκλαβὼν τὰς μαρτυρίας, καὶ κατασκεψάμενος τὰς τοῦ ἀντιδίκου παραγραφάς, οὐτε ἀπὸ βασιλικῆς ἀντιγραφῆς ἔτι δύναται παραγαγεῖν μάρτυρας. [Sch. k. II. 586.]

solus, et exceptiones proposuerit, non tamen edat ei, qui iam tertio testes produxit, quominus is, qui hos produxit, per exceptiones re cognita, ea, quae his testimoniis desint, supplet: tum vero quarta etiam productio testium desideranti concedenda est, iureiūrando antea ab eo praestando, nec se excepsisse testimonia, neque horum inspiciendorum copiam habuisse, neque ipsum, neque advocatum eius, nec procuratorem, nec dolo, vel calliditate, vel arte, quartam testium productionem desiderare: sed quia non potuerit hactenus promissis testimoniis frui: ac si hoc factum fuerit, ne principali eius causa iussione, uti ante moris fuit, opus sit: sed lex, quae haec indulsit, per se sufficiat: et usque ad quartam testium productionem testimoniis uti liceat: non tamen post longum tempus, ne per hanc causam lites protelentur, sed celeriter omnino dirimantur, prout iudex hoc facere existimaverit. Illud tamen certissimum est, quodsi quis semel¹⁸⁾ aut iterum testes produixerit, et renuntiaverit productionibus, ac vel ipse testimonia exceperit et perpenderit, vel cum adversarius hoc fecisset, ipse exceptiones acceperit, exindeque testium dicta cognoverit, nulla amplius testium productione uti ei licere, nec si divina iussio eius rei impetrata furerit.

ἐπειδὴ δὲ πολλοὶ] Theodori. Qui tertio testes producerit, postquam testimonia exceperit, alios non producat. Sed si ea non exceperit, aut cognoverit per se, aut per advocatum suum, aut quem alium pro eo agentem, neque adversarius ediderit ei testium exceptiones, quartam testium productionem facere potest, iurans, se citra fraudem et machinationem hoc fieri desiderare.

Philoxeni. Ei, qui testes ter produxit, quartam testium productionem facere non licet post editionem praecriptionum: nam ante editionem exceptionum quartam testium productionem facere potest, iurans, se citra dolum testium productionem desiderare.

Athanasi. Qui testes tertio produxit, amplius producere non potest post editionem exceptionum. Sed si nondum testimonia exceperit, neque ea cognoverit per se, aut per advocatum suum, tunc ante editionem exceptionum quartο^o testes producere potest, iurans, se citra dolum testium productionem desiderare. Hoc vero faciens producet eos etiam citra principalem iussionem.

18) quod si quis semel] Qui semel aut iterum testes produxerit, si renuntiaverit testium productioni, et ex editione testimoniorum et exceptionum testimonia cognoverit, neque ex principali rescripto aliquos testes producere potest.

Qui semel vel iterum testes produxerit, et productioni renuntiaverit, et exceperit testimonia, et exceptiones cognoverit, neque ex principali rescripto quartam testium productionem facere potest.

Philoxeni. Qui exceperit testimonia, et adversarii exceptiones inspexit, neque ex principali rescripto testes adhuc producere potest.

e) Syn. παράγοντα. f) Syn. ταῦτα. g) Syn. προσθῆναι. h) Syn. ἔξειληρεν. Leuncl. in marg. ἔξειληρεν. i) Syn. οὐδέ. k) δόλον deest in Syn. Leuncl. in marg. addit. l) Verba ἀλλ' αὐτόθεν usque ad οἰηθεῖη τοῦτο πράττειν desunt in Syn. m) Syn. ἀνωμολογημένων. n) εἴτα deest in Syn. o) Syn. ἀποτάξεται. p) Syn. ἐκλάβῃ. q) Syn. κατασκεψήται. r) Syn. μάθῃ. rr) Lege τούτου. s) Huius scholii auctorem Athanasium, non Theodorum esse, monet frater in Anecdoto. T. I. Prolegom. p. IV. et ad Theodorum Hermopolitam p. 244. not. 97. Nam quae hic leguntur, ex Athanasio tit. 5. const. 5. deducta sunt. Cf. ea, quae de causa confurbati scholiorum ordinis ibi dicta sunt. t) Huius scholii auctorem esse Theodorum, non Athanasium, monet frater in Anecdoto. T. I. p. 244. not. 97. u) Hoc scholium Theodoro vindicat frater I. I. haud improbabilibus rationibus.

Ἐπεὶν) δὲ ὕσμεν ἥδη γενόμενον νόμον, ὡς τε, εἴ τις ἐνταῦθα λέγει δίκην, δεῖται δὲ ἐπὶ τῆς χώρας μέρον τινὰ συστῆναι τῆς δίκης, ἔξεῖναι τοῦ δικαστοῦ τούτο κοίνοντος καὶ τὴν ἀρκοῦσαν προθεσμίαν ὅρίζοντος πρόσγεντεν ἐπὶ τῆς ἐπαρχίας τὸν μάρτυρας, ἐνταῦθα τε ἀναπέμπεσθαι τὴν δίκην τῶν πεπραγμένων φερομένων, καὶ ἐπὸ ταῦτῃ προσεύσθαι δικαστῇ· πολλαὶ δὲ τοιαῦται προσελεύσεις ἥμιν γίνονται βούλομένων τινῶν, οἵπερ ἐν ἐπαρχίᾳ μὲν δικάζονται, ἐνταῦθα δὲ τὸν μάρτυρας ἔχοντος, ὡς τε κρατεῖν καὶ ἐπὶ τῶν τοιούτων τὸν νόμον, καὶ ἀδειαν εἶναι τῷ ἐν ἐπαρχίᾳ δικάζοντι στέλλειν ἐνταῦθα, ὡς τε παριέναι τὸν μάρτυρας ἢ τὰς ἀποδεξεῖς ὅλως δίδοσθαι, καὶ πάλιν εἰς αὐτὸν φέρεσθαι τὰς δίκας, ἢ καὶ ἀπὸ ἐπαρχίας εἰς ἐπαρχίαν ταῦτα αἴτεν γίνεσθαι· Θεοπίζομεν διὰ τὴν τῶν ἀποδεξεῶν εὐπορίαν καὶ τοῦτο κρατεῖν, καὶ δύνασθαι καὶ ἀπὸ ἐπαρχίας ἐνταῦθος παρὰ τὸν δικάζοντος ἐν τῇ χώρᾳ στέλλεσθαι, καὶ παρὰ ἐν τῶν ἔξημῶν ὁρισμένων ἐλλογιμωτάτων δικαστῶν, ψήφου περὶ τούτου παρὰ τὸν δικάζοντος γενομένης, τὸν μάρτυρας δίδοσθαι καὶ ἀπὸ ἐπαρχίας ἐνέργας εἰς ἑτέραν παρὰ τῷ ἐκδίκῳ ἢ τῷ ὄρχοντι, τῶν μαρτυριῶν ἐκ ψήφου δικάζοντος διδομένων· ἐκεῖσε δηλαδὴ τῆς αὐτοτελοῦς ψήφου διδομένης, ἐνθα καὶ προκατήρχθη, ἵνα ὥσπερ ἐντεῦθεν ἐν τῇ χώρᾳ παρὰ τοῖς ὄρχοντιν, ἢ τοῖς ἐκδίκοις τὰ περὶ τῆς παραγωγῆς τῶν μαρτυριῶν πράττεοθαι νενομοθέτηται, οὕτω καὶ ἀπὸ χώρας εἰς χώραν καὶ ἀπὸ ἐπαρχίας ἐνταῦθα κρατοῦ, καὶ τελεία διὰ πάντων εἰη ἢ τῶν ἀποδεξεῶν ἀπασιν εὐκολίᾳ· τῶν μέντοι μαρτυριῶν οὐκ ἐκδιδομένων ἥδη ἐν ταῖς χώραις, ἀλλὰ τῶν πεπραγμένων διδομένων αὐτοῖς τοῖς προαγαγοῦσιν, ἢ καὶ τοῖς αὐτῶν ἀντιδίκοις ἐπὶ πρόξεως ὑπομημάτων σημεῖα δεχομένων, καὶ οὕτως ἐνταῦθα, ἢ ἐν ἐπαρχίᾳς πειπομένων παρὰ τῶν δικαστῶν, μή ποτε ὡς εἰκὸς δεηθεῖται καὶ ἑτέρων μαρτυριῶν ἢ τοῦ πρόγματος φύσις, καὶ ἀποκλεισθείη διὰ τὴν ἐκδοσιν ἢ τῶν μαρτυριῶν προσθήκη· τούτων ἀπάντων ἐπὶ τῶν κρηματικῶν ζητήσεων ἐννοούμενων. ἐπὶ γὰρ ἐγκληματικῶν, ἐνθα περὶ μεγίστων ἐστὶν ὁ κινδυνός, ἀνάγκη πᾶσι τούτοις ὑπὸ τοῖς δικασταῖς παριέναι τὸν μάρτυρας, καὶ τὰ αὐτοῖς ἔγνωσμένα διδύσκειν, ἐνθα καὶ βιασάνων ἵσται καιρός, καὶ τῆς ἄλλης ἀπάσης παρατηρήσεως.

Θεοπίζομεν] Δινατὸν^{w)} ἀπὸ πάλεως εἰς πάλιν ἐκ διαλαῖς δικαστῆς τὸν μάρτυρας σταλῆναι, πρατομένων μεντούγε^{x)} καὶ γόμους ἐν μὲν ταῖς ἐπαρχίαις παρὰ τῷ ἐκδίκῳ ἢ παρὰ τῷ ὄρχοντι, ἐν^{xx)} τῇ Κονσταντίνου πάλει παρὰ τοῖς θεοῖς δικασταῖς· καὶ σημείωσαι, ὅτι αἱ πρατομέναι μαρτυριῶν δοφείλουσαι ἔχειν σημεῖον ἐκείνον, παρὰ ὧν καὶ ἐπράχθησαν. ἀνάγνωσθι βιβ. δ. τοῦ κώδικος τιτ. κ. διατ. 15. καὶ τιτ. κα. διατ. ιη. [Sch. I. II. 586.]

Ἐπὶ γάρ, ἐγκληματικῶν] Θεοδάρον. Ἐπὶ τῶν ἐγκλημάτων ἀνάγκη πάτωσι παραχθῆναι τὸν μάρτυρας, καὶ μή τας φωνᾶς αιτῶν. [Sch. m. II. 586.]

Εἰ δὲ λέγοιτο δονικῆς εἶναι τύχης ὁ βούλομενος μαρτυρεῖν, ὃ δὲ ἐλεύθερος ἴσχυροίζεται καθεστάναι, εἰ μὲν ἐκ γενετῆς τυχῶν ἐλεύθερος, πληρούοδω μὲν ἢ μαρτυρίᾳ· ταῖς δὲ παραγραφαῖς ὃ περὶ τῆς τύχης φυλαττέοθα λόγος, ὡς τε, εἰ φανέλη τύχης οἰκετικῆς ὦν, τὴν αὐτοῦ μαρτυρίαν ἀντὶ μηδὲ γενομένης εἶναι. εἰ δὲ ἐλευθερωθῆναι φίσου, ὀναγκάζεσθαι δεινούναι

^{w)} Cap. 5. Nov. 90. brevissimam epitomen exhibet Attal. tit. 16. §. 20. Lege ἐπιειδή. ^{x)} Hoc quoque scholium Theodoro vindicat frater Anedotor. T. I. p. 244. not. 99. ^{x)} Fabr. in marg. addit μαρτυριῶν. Melius τῶν μαρτυριῶν, ut notavit frater Anedotor. T. I. p. 245. not. 1. ^{xx)} Adde δὲ post εἰ.

Quia autem scimus dudum latam legem, si quis Nov. 90.
hic item moveat, et necesse habeat, litis aliquod cap. 5.
capitulum in provincia probare, ut liceat iudice hoc
decerneat et congruum tempus statuente testes pro-
ducere in provincia, et hoc item transmittere gestis
perlatis, quo lis ab eodem iudice terminetur: multae
autem huiusmodi interpellationes nobis fiunt, volen-
tibus nonnullis, qui in provincia quidem litigant, hic
vero testes habent, ut lex etiam in talibus obtineat,
et licentia sit in provincia iudicanti huic dirigere, ut
testes producantur, aut probationes suppeditentur, et
ad eundem iudicem lis referatur, vel etiam de pro-
vincia in provinciam id fieri postuletur: sancimus¹⁹⁾,
ut propter pleniorē probationū copiam et hoc ob-
tineat, possitque is, qui in provincia iudicat, huic de-
stinare, et apud unum clarissimorum a nobis sta-
tutorum iudicem, decreto ea de re a iudicante fa-
cto, testes producere, et ab una provincia in aliam
apud defensorem, aut apud Praesidem, testimoniis ex
decreto iudicantis perhibitis: ibi scilicet sententia de-
finitiva proferenda, ubi et lis contestata est: ut quem-
admodum hinc in provinciam apud Praesides aut de-
fensores testium productionem fieri posse sancitum
est, ita et a provincia in provinciam, et a provincia
hic hoc obtineat, et per omnia perfecta sit omnibus
probationū facilitas: ut tamen testimonia nec in
provinciis edantur, sed acta, quae dantur his, qui
testes producunt, aut eorum adversariis, sub gestis
monumentorum obsignentur, et ita vel huic, vel in
provincias remittantur a iudicibus, ne quando forsitan
causae natura et aliis testibus egeat, et propter edi-
tionem nova testium productio denegetur: his omni-
bus in causis pecuniariis intelligendis. Nam in cri-
minalibus²⁰⁾, in quibus de maximis rebus vertitur
periculum, omnimodo testes ad iudices veniant, et
quae comperta habent, edoceant necesse est, ubi et
tormentis fortasse opus erit, et omni alia observa-
tione.

19) **sancimus**] Testes ex urbe in urbem mitti possunt ex interlocutione iudicis, testimoniis tamen in provinciis apud defensorem vel apud Praesidem, Constantinopoli apud divinos iudices perhibendis. Et nota, testimonia perhibita habere debere signum eius, apud quem perhibita sunt. Lege lib. 4. Codicis, tit. 20. const. 16. et tit. 21. const. 18.

20) **nam in criminalibus**] Theodori. In cri-
minibus omnino necesse est ipsos testes produci, non
voces eorum.

Si vero dicatur servilis conditionis esse²¹⁾, qui Nov. 90.
testimonium perhibere voluerit, ille autem se liberum cap. 6.
esse contendat, si quidem ingenuum, impleatur quidem
testimonii dictio: exceptionibus autem quaestio de
statu reservetur, ut, si postea servilis conditionis esse
eum apparuerit, testimonium eius irritum sit²²⁾. Sin autem libertinum se esse dixerit, prius instru-

πρότερον αὐτὸν τὸ συμβόλαιον, ἐν τῇ τῆς ἑλευθερίας τετύχηκεν, οὕτω τε μαρτυρεῖν. εἰ μέντοι γένεται ἐν ἑτέρᾳ χώρᾳ τῆς ἑλευθερίας φίσοι τυχεῖν, ηὔνον εἶναι προχέιρους αὐτῷ τὰς ἀποδείξεις, καὶ τοῦτο ὅπτος ἐπωμάθεται, ἡ μὲν μαρτυρία γραφέσθω· μὴ δειχθέτος δὲ τοῦ τῆς ἑλευθερίας συμβόλαιον, καὶ ὁ παραγαγὼν οὐ κρίσται τῇ ἐκείνον μαρτυρίᾳ.

δοσιλικῆς εἶναι τύχης] Σημείωσαι γ) ἴδιον. ἐάν δὲ μάρτυρος λέγεται εἴναι δοῦλος, ξαντὸν δέ φησιν ἑλεύθερον, εἰ μὲν ἐν γενετῆς ἔστι δοῦλος, καὶ μαρτυροῦσιν, ἐκβάλλεται διὰ παραγομένης. εἰ δὲ ἀπελευθερός εἴη, δεικνύτω τῷ ἑλευθερίᾳ αὐτῷ, ἡ ὄμιντω, οὐδὲ οὐκ ἔστιν αὐτὴ ἐν ἑτοῖς καὶ εἰ μαρτυρήσας μὴ δεῖξει μὲν αὐτήν τῷ ἴδιῳ ἑλευθερίᾳ, οὐκ ἔστι λοιπὸν προσδεκτος. [Sch. m. II. 586.]

Σημείωσαι γ), ὅτι καθόλου δοῦλος οὐ μαρτυρεῖ· ἔγραψε γὰρ ἐν τῷ δ. βιβ. τοῦ κώδικος τιν. κ. διατ. γ., ὡς οὔτε ἵπτε δεσπότου μαρτυρεῖ, οὔτε κατέ δεσπότον. ανάγνωθι δὲ βιβ. σ. τοῦ κώδικος τιν. κγ. διατ. α. ἔνθα φησίν, ὅτι ὁ μὴ ἔργαθεις περὶ τῆς ἴδιας κιτιατάσεως, καλῶς μαρτυρεῖ ἐν καταθηκῇ]. [Sch. n. II. 586.]

Ἄθανασιον. Εἰ δὲ δοῦλος διαβάλλεται διὰ μάρτυρος, λέγει δὲ εὐγενῆς εἶναι, δεχένθω τούτῳ ἡ μαρτυρία παραγαγῆ ἐποκειμένη· εἰ δὲ ἀπελεύθερος εἴναι φησι, τοῦτο παρὸ αὐτῷ δεικνυθεῖν, ἡ ὄμιντω, μὴ δύνασθαι τοῦτο προχέιρον δεῖξαι· καὶ τῆς μαρτυρίας αὐτον ἀναλαμβανόμενος τῆς πραττεύσης μὴ ἄλλως αὐτὴν προσδεχέσθω δικαστής, εἰ μὴ πρότερον συντρὶ ἡ ἑλευθερία. [Sch. n. II. 586.]

Τοῦ Νομοφύλακος. Οὐ δεῖ προσέχειν ἐνταῦθα τῷ Ἑρμοπολίτῃ Θεοδώρῳ, ἀλλὰ μᾶλλον τῷ Ἀθανασίῳ· πρῶτον μέν, ὅτι τὰ παρὰ τοῦ Ἀθανασίου λεγόμενα πρὸς συντάσιν ἔστι τοῦ ὑποκειμένου, ἤτοι τῆς νεαρᾶς καὶ γὰρ ἡ νεαρὸν προδῆλον δοκεῖ λέγειν, τὸ ἐν γενετῆς, περὶ ἑλεύθερον. εἰπούσας γάρ, εἰ δὲ λέγοιτο δουλικῆς εἴναι τύχης ὁ βουλόμενος μαρτυρεῖν, ὃ δὲ ἑλεύθερος λαχυρίζεται καθεσταναι· ἐπῆγαγεν, ὅτι, εἰ μὲν ἐν γενετῆς, δεῖ δέχεσθαι τὰς τούτου μαρτυρίας, καὶ ἐν τῷ κινδῷ τῆς παραγομένης ἐξετάζειν καὶ τὰ περὶ τῆς τύχης· εἰ δὲ γέγονε μὲν δοῦλος, ἥπερ ἑρεψωται δέ, δεικνύειν εὐθὺς τὴν παραγομένην, ἡ διὸ ὅρκου ταύτην πιστούν, ἀκριβῶς εἰδύνα, οὐ δύο γένη τῶν ἑλευθέρων εἰσίν, ἥγουν εὐγενεῖς καὶ ἀπελεύθεροι· συμβάλλεται γοῦν, ὡς εἴπομεν, τῇ συντάσιᾳ τῶν παρὰ τῆς νεαρᾶς ὄργιδίλως ἡγεμόντων ἡ τοῦ Ἀθανασίου ἐξήγησις. κατὰ πρῶτον οὐν, ὡς εἴπομεν, λόγος διὰ ταῦτα δεῖ προσδεχῆναι τὴν τοῦ Ἀθανασίου ἐξήγησιν, ὅτι συμβάλλεται τῇ συντάσιᾳ τῆς ἑννοιας τῆς νεαρᾶς· δευτέρον δέ, ὅτι τὸ παρὰ τοῦ Ἑρμοπολίτου λεγόμενον πατέλοντος ἔστιν ἄποτον· ἐάν γάρ δεξιμεδά τὸ ἐν γενετῆς ἐπὶ δοῦλον, εὐεισπομέθα διατελεῖ τῆς δουλείας ποιούντες, ὥπερ οὐδὲ ἔσται. ἀπῆτος γάρ η δουλεία, ὃς ἐν τοῖς ἱστοτούτοις ἐμάθομεν· πάτως γάρ ἐν γενετῆς δοῦλος ἔκεινός ἔστιν δὲ δουλεῖα γεννηθεῖς· οὐτως καὶ εἰ φιλοκόμεθα λέγοντες, ὅτι οἱ μὲν ὅπο δούλων τεχθέντες μαρτυρήσονται ἐν τῷ παραχώματα, οἱ δὲ παρὸ ἡμῶν ἀγορασθεῖτες οὐ μὲν μαρτυρήσονται, ὥπερ ἔστιν γειούτερον· οὐ δεῖ οὖν προσέχειν, οὐδὲ εἴπομεν, τῇ τοιαύτῃ ἐξηγήσει. πλὴν οἷμα, μῆτρας αὐτούς τὸ Θεόδωρον τὸ ποιούτον ἄποτον ἐννοῦσαι, μήτριοις καὶ εἰπεῖν, ἀλλ᾽ ἔκεινον μὲν φιλούσιον μόνον οὗτον οὐτωγαφαῖ· οὐτοί, ἔαν δὲ μάρτυς λέγεται εἴναι δοῦλος, ξαντὸν δέ φησιν εἴναι ἑλεύθερον· εἰ μὲν ἐν γενετῆς, μαρτυροῦῃ, ἐκβάλλεται δὲ διὰ παραγομένης· εἰ δὲ ἀπελεύθερος εἴη, δεικνύτω τῷ ἑλευθερίᾳ αὐτῷ· παραγομέναι δέ τινα τῶν ἀμαθῶν οἰομένων νόμους γινώσκειν τὸ ἔστι δοῦλος· ὥπερ καὶ πολλαζοῦ τῶν Βασιλικῶν εὐρύσκεται. [Sch. n. II. 587.]

τὴν αὐτοῦ μαρτυρίαν ἀντὶ μηδὲ γενομένης εἶναι] Ὁμοίως τῇ παρόντῃ διατάξει τοὺς ὄντας δοῦλους καλεῖν μαρτυρεῖν καὶ η μάρτυρα τοῦ βασιλέως κυροῦ Λέοντος τοῦ φιλοσόφου. [Sch. o. II. 587.]

mentum²³⁾ ostendere cogatur, in quo libertatem natum est, et ita testimonium dicat. Si tanen in alia provincia se libertatem consecutum esse dicat, aut ad manum probationes non habere, idque specialiter iuraverit, scribatur quidem testimonium eius: sed si manumissionis instrumentum non fuerit ostensum, is, qui cum produxit, testimonio eius non utetur.

21) servilis conditionis esse] Nota ius singulare. Si testis servus esse dicatur, ille autem contendat, se liberum esse, si quidem a nativitate servus sit et testimonium perhibuerit, exceptione submovetur. Sin autem libertinus sit, ostendat manumissionem suam, aut iuret, se eam in promptu non habere. Et si testis adhibitus fuerit, neque ostenderit manumissionem suam, de reliquo non est admittendus.

Nota, servum testimonium plane non dicere: didicisti enim lib. 4. Codicis, tit. 20. const. 8. eum nec pro domino, neque adversus dominum testimonium perhibere. Lege autem lib. 6. Codicis, tit. 23. const. 1. ubi dicitur, eum, cui nemo status controversiam moverit, recte ad testamentum testem adhiberi.

Athanasi. Si testis quasi servus arguatur, ille autem dicat, se ingenuum esse, admittatur eius testimonium exceptioni obnoxium. Sin autem libertinum se esse dixerit, hoc ab ipso ostendatur, aut iuret, se statim id probare non posse: et testimonium eius dicendum admittens non aliter iudex id recipiat, nisi antea libertas probetur.

Nomophylacis. Theodori Hermopolitae interpretatione hoc loco admittenda non est, sed potius Athanasi: primo quidem, quia, quae ab Athanasio dicuntur, confirmant textum sive Novellam. Etenim Novella illud, a nativitate, manifeste dicere videtur de libero homine. Nam cum dixisset: si servilis conditionis esse dicatur, qui testimonium dicere vult, ille vero contendat, se liberum esse, subdit: si quidem a nativitate, testimonium eius recipiendum est, et tempore exceptionum etiam de statu eius inquietendum: si vero servus quidem esset, manumissus autem fuerit, confessim exceptionem probandam, aut ipsam iureurando confirmandam, cum optime sciret, duas esse liberorum hominum species, id est, eos aut ingenuos esse, aut libertinos. Expositio saltem Athanasi, ut diximus, prodest ad confirmanda ea, quae manifeste dicuntur a Novella. Primo igitur, uti diximus, ideo Athanasi expositio recipienda est, quia conferit ad sensum Novellae percipiendum: secundo autem, quia, quod Hermopolites ait, penitus absurdum est: nam si verba illa, a nativitate, de servo accipiemus, servitus divisionem faciemus, quod fieri non potest. Servitus enim divisionem non recipit, ut in Instituti didicimus: omnino enim a nativitate servus est, qui in servitute natus est. Sic et continuo diceremus, eos, qui ex servis nati sunt, testes esse posse, eos autem, qui a nobis emti sunt, non posse: quod satis ridiculum est. Huiusmodi ergo expositio, uti diximus, admittenda non est. Quin imo puto, neque ipsum Theodorum id, quod adeo absurdum esset, in mente habuisse, nedum dixisse, sed brevitas justo amantiorem ita scriptisse: si testis servus esse dicatur, ille autem dicat, se liberum esse: si quidem a nativitate, testimonium dicat, submoveatur autem exceptione: si vero libertinus sit, ostendat manumissionem suam: imperitum autem iuris, quod tamen sciare existimaret, verba illa, servus est, addidisse: quod pluribus Basilicorum locis reperitur.

22) testimonium eius irritum sit] Similiter, ut haec constitutio, Novella quoque 49. Imperatoris domini Leonis Philosophi servos a testimonio perhibendo arcat.

y) Hoc scholium ad Nov. 90. cap. 6. pertinet, auctore fratre in Anecdotor. T. I. p. 245. not. 2. Fabr. cap. 5. Nov. 90. subiecit. Auctor scholii est Theodorus, ut ostendit huins scholii cum superioribus coniunctio, et disertum Nomophylacis testimonium in scholio paulo post sequente, cui nomen Nomophylacis praefixum est. z) Hoc scholium esse partem precedentis scholii ideoque Theodoro vindicandum bene monet frater Anecdotor. I. I. not. 3. σ) Lege διαθήσῃ cum fratre I. I. not. 4. Etiam Fabrotus hanc lectionem versione sua ad testamentum testem adhiberi probavit.

τὸ συμβόλαιον] Σημείωσαι, ὅτι συμβόλαιον ἐκάλεσεν
τὸ τῆς ἀλευθερίας δικαίωμα. [Sch. p. II. 588.]

Ἐτ^h μέντοι τις φήσειν ἀπεχθῆ τὸν παριόντα
πρὸς μαρτυρίαν αὐτῷ καθεστάναι, καὶ τυχὸν καὶ ὑπὸ^g
αὐτῶν παρ^d αὐτὸν γενέσθαι· εἰ μὲν δεῖξεν εὐθὺς,
ώς ἐγκληματικὴ μεταξὺ αὐτῶν κινεῖται δίκη, μὴ παρί-^e
τω^c) πρὸς μαρτυρίαν δέ μέγιο τοσούτους δυσμενίς, ως
καὶ περὶ ἐγκληματῶν δικάζεσθαι. εἴ δὲ ἄλλως ἀπε-
χθῆ^d) εἶναι λέγοιτο, ἢ καὶ αὐτιάσσεσθαι κορηματικῶς,
προῖτω^e) τὰ τῆς μαρτυρίας τῷ δὲ καιρῷ τὰν
παραγραφῶν φυλαττέσθω τὰ τῶν τοιούτων ζητήσεων.

ἀπεχθῆ] Ζίτει κεφ. γ'. καὶ μ'; ἀνάγνωσθι καὶ βιβ. κγ'.
τιτ. γ'. διγ. οη. θεμ. ι'. καὶ βιβ. μη'. τιτ. ιδ'. διγ. λδ'. ἔνθα
φησι, καὶ τὸν ἀνδρὸν μετὰ διάλυσιν ἐκθέσον εἶναι τῆς γυναικός.
[Sch. p. II. 588.]

Οἱ ἐγκληματικῶς τινος κατηγορήσας οὐ δύναται μαρτυρίαν
κατ' αὐτοῦ^f πλὴν εἰπούσης^g) εὐλόγου αὐτίσσεις ἐκβύλλεται παρα-
γραφῇ. [Sch. p. II. 588.]

Ἐπειδὴ^h) δὲ ἐθήκαμεν τόμον, ὥστε καὶ ἐπὶ κορηματικῶν δικῶν ἄκοντας μαρτυρεῖν· ἔκεινων οὐκ ἀναγκαζομένων τὴν μαρτυρίαν νέμειν, ὅσοι μεσῖται γεγόνασιν αὐτοῖς· καὶ τινες ἀποχρῶνται τούτῳ, καὶ μαρτυρίαν οὐ βούλονται νέμειν· Θεσπιζόμεν, εἴπερ ἐκάτε-
ρον μέρος συναινοῦ, τὸν μεσίτην αὐτῶν γενόμενον μαρτυρῆσαιⁱ), καὶ ἀρκεσθῆσθαι^k) τοῖς παρ^j αὐτὸν
λεγομένοις, ἀναγκάζεσθαι αὐτὸν καὶ ἄκοντα^l) μαρτυ-
ρίαν νέμειν, τοῦ καλέματος, δόπερ αὐτὸν ἄκοντα
μαρτυρεῖν δὲ πρότερος ήμῶν οὐκ ἡβούλετο τόμος, διὰ
τῆς συναινέσεως ἐκατέθων τῶν μερῶν ἀνηρημένον.

ἐκείνων οὐκ ἀναγκαζομένων] Ο^m) μεσάσας τοὺν
ἐν πρόγυμντι, οὐ μαρτυρεῖ αὐτοῖς ἐν τῇ αὐτῇ ὑποθέσει, δη-
λοντὸν παρ^o ἄλλῳ δικαιοῦ, εἰ μὴ ἄφα συναιρέσονται τὰ δύο
μέρη τῆς μαρτυρίας αὐτοῦ. οημείωσαι οὐν ἐν τῷ δ'. βιβ. τοῦ
καθίκος, τιτ. κ'. διατ. ιε'. καὶ ἀνάγνωσθι βιβ. θ'. τιτ. α'.
κεφ. γγ'. ὁ φησιν· ἐκκαλεσμένος δικαιοῦ τὸν δύναμα παρα-
τεῖνται οὐς ἐκθόρον διδόμενόν μοι ἐφ' ἑτέρᾳ δίκῃ δικαιοῦ·
δύναμαι γὰρ πάλιν ἐκκαλέσασθαι. [Sch. r. II. 588.]

Καὶⁿ) τοῦτο^o) δὲ πολλάκις πραττόμενον ἴστοι,
ώς τινες ἢ παρὰ τοῖς τῶν τόπων ἐκδίκοις, ἢ παρὰ
τοῖς λαμπροτάτοις τῶν ἐπαρχιῶν ὕδοχονσιν, ἢ καὶ^p)
ώς εἰκός ἐνταῦθα παρὰ τῷ λαμπροτάτῳ μαγίστρῳ
τῶν κήγανων εἰςιόντες, καὶ μεμριζόντοι, ως παρὰ τοῦδε
πεπονθότες τι παρόντομον, ἢ ἄλλως ἡδικημένοι ἢ ἐγ-
καμιωμένοι μάρτυρος βούλονται παραστήσασθαι^q)· καὶ
ἢνα μὴ ἐστερον ἀντιτεθεῖ αὐτοῖς, ως κατὰ μίαν μο-
ραν τὸ πεπραγμένα συνέστη, δεῖ κάκεῖνον ἐν αὐτῇ τῇ
πόλει καθεοτάτῳ, ἔνθα αἱ μαρτυρίας δίδονται, ὑπο-
μησθέντα παρὰ τοῦ ἀρχοντος ἢ τοῦ ἐδίκον παραγε-
νέσθαι, καὶ ἀκοῦσαι τῶν μαρτυρῶν. εἰ δὲ μὴ βούλη-
θεῖν παραγενέσθαι, ἀλλὰ διαπτύσσειν, ὥστε ἐκ τοῦ^r)
κατὰ μίαν μορίαν δίδοσθαι τὰς μαρτυρίας, κατ' αὐτὸ-
τοῦ ἀρχήστοντος εἶναι· Θεσπιζόμεν, τὰς τοιαύτας
μαρτυρίας οὕτω κρατεῖν, ὡςαρεὶ μὴ μονομερεῖς ἐτύγ-
χανον οὖσαι^s), ἀλλὰ καὶ αὐτὸν παρόντος ἐγγόνεισαν.

23) instrumentum] Nota, instrumentum manu-
missionis vocari συμβόλαιον.

Si tamen quis dixerit, inimicum²⁴⁾ sibi esse esse Nov. 90.
eum, qui ad testimonium dicendum prodit, et for-
tasse se ab eo quoque accusatum: si quidem statim cap. 7.
probaverit, criminale iudicium inter ipsos agitari,
non prodeat ad testimonium is, qui in tantum ei
infestus est, ut adeo eriminis ipsum accuset. Sin
autem ex alia causa inimicus esse dicatur, vel pe-
cuniariter eum convenisse, procedat quidem testimo-
nium: eiusmodi autem quaestiones in tempus ex-
ceptionum reserventur.

24) inimicum] Quaere cap. 3. et 40. Lege et
lib. 23. tit. 3. dig. 78. them. 10. et lib. 48. tit. 19. dig. 39.
ubi dicitur, maritum post divortium uxoris inimicum
esse.

Qui criminaliter aliquem accusavit, adversus eum
testimonium dicere non potest: quin imo tanquam ex
iusta causa exceptione repellitur.

Quoniam vero legem tulimus, ut et in causis Nov. 90.
pecuniaris inviti testimonium dicere cogantur: non cap. 8.
cogendis tamen his²⁵⁾ ad testimonium dicendum, qui
mediatores partibus fuerunt: eaque lege quidam ab-
utuntur, nec testimonium ferre volunt: sancimus, ut,
si utraque pars consentiat, mediatorem testimonium
dicere, in eius testimonio acquiescere velit, invitatus
etiam testimonium dicere cogatur, impedimento, pro-
pter quod prior lex nostra invitum eum testimonium
ferre prohibuit, per utriusque partis consensum sub-
lato.

25) non cogendis tamen his] Qui mediator
quibusdam in negotio extitit, ipsis in eodem negotio
testimonium perhibere non potest, apud alium scilicet
iudicem, nisi utraque pars in eius testimonium conser-
vetur. Nota igitur lib. 4. Codicis, tit. 20. const. 16. et
lege lib. 9. tit. 1. cap. 53. quo dicitur: Si a iudice pro-
vocavi, in alia causa iudicem mihi datum quasi inimi-
cum recusare non possum: possum enim denuo pro-
vocare.

Et hoc saepe factum esse scimus²⁶⁾, ut quidam Nov. 90.
vel ad locorum defensores, vel clarissimos provincia-
rum Praesides, vel hic forte ad clarissimum magi-
strum census ingressi se ab illo illicitum quid passos,
vel aliter iniuria vel damno affectos querentes, ve-
lint testes producere: et ne postea eis obiciatur,
quod una tantum parte praesente res acta sit, oportet
etiam illum in eadem civitate degentem, ubi te-
stimonia dicuntur, a Praeside vel defensore admoni-
tum praesto esse, ac testimonia audire. Sin autem
nolit adesse, sed renuat, ut testimonia hoc ipso, quod
una tantum parte praesente data fuerint, irrita sint:
sancimus, ut huiusmodi testimonia²⁷⁾ ita valeant,
ac si non una tantum parte, sed ipso etiam praes-
ente dicta essent. Nam si recuset, neque adesse
velit, neque audire testes deponentes, non ex aliqua
inexcusabili necessitate venire impeditus, praesentibus

b) Cap. 7. Nov. 90. legitur in Syn. p. 228. Epitomen exhibet Harm. l. 6. §. 31. c) Syn. παρεῖτω. Leuncl. in marg. παρεῖτω. d) Syn. ἀπενεγθῆτε. Leuncl. in marg. ἀπεχθῆς. e) Syn. πρόγονος. Leuncl. in marg. προῖτω. f) μὲν deest in Syn. g) Sic Fabr. Malim ὑπούσης. h) Cap. 8. Nov. 90. legitur in Syn. p. 228. Breve epitomen exhibet Harm. l. 6. §. 32. i) Syn. μαρτυρεῖν. k) Syn. θήσασθαι, omisso κατ. Leuncl. in marg. καὶ ἀρκεσθῆσθαι. l) Syn. addit τήρη. m) Hoc scholium usque ad verba διατ. ιε. Theodoro vindicat frater Anecdotor. T. I. p. 245. n) Cap. 9. Nov. 90. exhibetur in Syn. p. 228. sq. usque ad verba ἀντιτεθεῖσαι μὴ δυναμένου. Breve epitomen habet Harm. l. 6. §. 29. o) Syn. τοῦτε. p) καὶ deest in Syn. q) Syn. παρεῖσθαι. r) Syn. τῶν. Leuncl. in marg. τοῦ. s) Syn. προ ἐτύγ-
χανον οὖσαι habet τυγχάνονται.

εὶ γὰρ παραιτήσοιτο καὶ ἐλθεῖν μὴ βούληθεί, καὶ ἀκοῦσαι τῶν κατατιθεμένων, καὶⁱ⁾ οὐδὲ ἔξ απαραιτήτον τινὸς ἀνύγκης ἀφιέσθαι μὴ δυνάμενος, ἐν ἵσῳ τοῖς παραγενομένοις^{w)} ἔσται· καὶ οὐδὲν ὅφελος ἐκ τῆς αὐτοῦ προπετείας αὐτῷ γενήσεται· ἀλλὰ δοκετῶσαν μὲν συστάδην^{x)} γεγονέναι^{y)}. ὅσα δὲ ἂν ἄρμόσειν αὐτῷ παριγόρεσθαι περὶ αὐτῶν, ἔξειναι τούτοις κορησθαι, μόνον τοῦ δοκεῖν αὐτᾶς εἶναι μονομερεῖς διὰ τὴν αὐτοῦ προπετείαν, οἷα δὴ^{z)} καὶ αὐθάδειαν μὴ παραγενομένου, ταῖς μαρτυρίαις ἀντιτθέσθαι μὴ δυναμένου· τῶν ἀλλων ἀπάντων, δόσα περὶ μαρτυρῶν παρὰ τῶν πρὸ δὴ μῶν, ἥ καὶ παρὸ δὴ μῶν αὐτῶν εἴρηται τε καὶ γενομέθεται, κυρίων μενόντων καὶ παρὰ τῶν ἡμετέρων δικαιοτῶν φυλαττομένων, εἴτε μεῖζους, εἴτε ἐλάττους εἰν, εἴτε ἐπὶ ταύτης τῆς μεγάλης πόλεως, εἴτε ἐν ταῖς ἔξω χώραις· ἵνα καὶ τὰ τῶν μαρτυρῶν, ὅπόσον δυνατοί καθεστήκαμεν, ἐπανορθώσαντες ἔτι καθαρώτερον τε καὶ ὀσιάτερον τὰς δίκας πράττεσθαι παρασκευάσωμεν, δι’ ἃς καὶ τὰς ἀκρούσεις γίνεσθαι παρὰ τοῖς δικαιοτάτοις ἀπασι τῶν θείων προκειμένων λογίων ἐνομοθετήσαμεν· καὶ ὅρκον ὑπέχειν καὶ τοὺς ἐνάγοντας καὶ τοὺς ἐναγομένους καὶ τοὺς συνηγόρους παρεκελευσάμεθα, πανταχοῦ τὸν θεὸν ἐφιστάντες ταῖς τῶν δικαιομένων τὲ καὶ δικαζόντων καὶ τῶν μαρτυρῶν ψυχαῖς, ἵνα διὰ πάντων τῇ τοῦ θεοῦ μητήρ τε καὶ παρονόια καθαρὰ τὰ τῶν^{y)} δικῶν καὶ ἀνύποπτα τοῖς δικαιομένοις γίνοιτο. δὸν δὴ νόμουν κρατεῖν βούλόμεθα εἰς τὸν ἐφεξῆς ἀπαντάχοδον.

πολλάκις πραττόμενον ἴσμεν], Θεοδόρον; Ἐάν τις προτιμᾷ ὑπὸ τοῦ συνεστῶτος κατ’ αὐτὸν μαρτυρὸς παραγενέσθαι, καὶ ἀκούσασθαι τῶν παρατιθεμένων^{z)}, καὶ μὴ παραγένηται, ἔρωται αἱ πραττόμεναι κατ’ αὐτὸν μαρτυρίαι, καὶ κατὰ μίαν μοῖραν συνέστησαν· καὶ οὐ δύναται αὐτὰς παραγράψεσθαι, ἀλλὰ εἴπερ ἔτεραν ἔχει παραγασθῆν χωρὶς τοῦ λεγεν, ὡς κατὰ μίαν μοῖραν ἐγένοτο, οὐ καλύπτει αὐτὴν χρήσασθαι. μέμνησο τῆς ι. διατάξεως τοῦ κ. τιτ. τοῦ δ. βιβ. τοῦ κώδικος^{w)}). Ἑπειτα βιβ. ξ. τιτ. γ'. κεφ. μ'. καὶ αναγνοὺς ἔκεινον ακόπτησον, μηποτε καὶ ἡ παρονόη διατάξεις περὶ μαρτυρῶν διδύσκει μὴ δυναμένων εἶναι· καὶ μετὰ ταῦτα νομοθετεῖ, ὡς καὶ μητῶν ἔφθασι κατῆσαι κατὰ τὸν ὄντος μοι ἐνόχου, εἴδοι δὲ τούτον ἐπὶ ταῖς τοπῷ, ἐν φ καὶ οἱ οἱ τῆς ὑποθέσεως μάρτυρες διάγουσιν, ἔχειν με ἀδειαν καταναγκάσαι τούτον δεξασθαι τὰς φωνάς. ἔχει δὲ τὸ δῆθεν κεφάλαιον οὐτῶς· εἴναι γραμματεῖον χρέους αἰχετικοῦ ἀπλεύψης, καὶ δευτέρῳ δια τεκμηρίῳ η μαρτυρῶν τῶν μὴ δυναμένων εἶναι, τῆς αἰρέσεως ἔξιοντος, καταδικάσῃ μέν, οὐκ ἄλλως δὲ ἀπατῆ, εἰ μὴ ἐξελθῃ τοῦ χρέους ἡ αἰρέσις. [Sch. s. II. 588.]

θεοπλέσομεν, τὰς τοιαύτας μαρτυρίας] Μὴ νόμισε τὸ προκειμένον νομίμων τε αὐτὰ λέγεν τῷ ε. κεφαλῶν. ἀλλ’ ἔκεινο μὲν τοῖς ἐπὶ τῶν ἐγαγόντων καὶ προκαταπληξμένων, καὶ εἰς ἀποδείξεις ἀπολυθέντων· τὸ δὲ πιστὸν ἐπὶ τοῦ μητροκαπετανοῦ, μητρε προκαταπληξμένων καὶ εἰς ἀποδείξεις ἀπολυθέντων, ἀδικοῦ δὲ τι παρὰ τοῦ παθόντων, ὕβριν τυχόν, καὶ πληγάς, ἥ ἐφπαγή· ἔστοι γάρ τούτοις καὶ πρὸ τοῦ κινήσαι ἡ λέβελον δοντα, προξέχειον δικαιοτῆ καὶ ἡγετῶν, εἴγε πάρεσται καὶ δ ἀδικήσας, αὐτῶν ἐφωτηθῆναι τὸν εἰδότας τὸ γεγονός. καὶ τούτῳ καὶ ἡ χρήσις αὐτὴ συμμαρτυρεῖ, καὶ σημειον γάρ πολλαὶ γίνονται ἔρευναι περὶ ἀταξιῶν γεγονιῶν καὶ πρὸ δοσεως λιβέλλου καὶ προκαταρκέως. [Sch. t. II. 588.]

Ζήτει περὶ ὑπερθέσεων καὶ διαφόρων χρόνων βιβ. γ'. τοῦ κώδικος τιτ. ια'. διατ. α'. ἡτοι βιβ. ζ. τῶν βασιλικῶν τιτ. ιζ.

t) καὶ deest in Syn. u) Syn. παραγενησομένοις. Leunc. in marg. παραγενησομένοις. v) συστάδην Syn. Fabr. σύσταδην. w) Syn. γεγονέαι. Fabr. γεγονήαι (sic). x) δὴ deest in Syn. y) τῶν huc pertinet. Fabr. posuit ante διὰ πάντων. z) Malim κατατιθεμένοιν. a) Hactenus Theodoro scholium vindicandum censet frater Aneclot. T. I. p. 246. not. 6. Certe sint, ibidem legas.

aequiparabitur: neque aliquod ex contumacia sua commodum sentiet, sed testimonia utraque parte praesente dicta videantur. Quaecunque tamen ei exceptiones competent, his uti liceat, eo solo minime testimoniis opponendo, quod una tantum parte praesente dicta videantur, propter eius temeritatem, cum per contumaciam non adfuerit: reliquis omnibus, quae de testibus tam ab antecessoribus nostris, quam a nobis met ipsis dicta et sancta sunt, ratis manentibus, et a iudicibus nostris observandis, sive maiores, sive minores sint, sive in hac magna urbe, sive in provinciis: ut iis, quae ad testes pertinent, quantum fieri potest, a nobis emendatis, sincerius et sanctius lites peragi efficiamus, propter quas sanximus, ut apud omnes iudices propositis sanctis evangelii cognitiones fiant: et tam actores quam reos et advocates iurandum subire iussimus, ubique litigiorum et iudicium et testium animis Deum proponentes, ut per omnia lites Dei commemoratione et praesentia pura et litigioribus ab omni suspicione liberae fiant. Quam sane legem exinde in omne aevum valere volumus.

26) saepe factum esse scimus] Theodori. Si quis ab adversario sibi teste admonitus fuerit, ut adesset, et quae deponantur audiret, neque praesto fuerit, valent testimonia adversus eum data, licet una tantum parte praesente dicta fuerint: nec poterit adversus ea excipere: sed si aliam habet exceptionem praeter illam, quod una tantum parte praesente testimonia data sint, uti ea non prohibetur. Memineris const. 16. tit. 20. lib. 4. Codicis. Quaere lib. 60. tit. 3. cap. 40. quo perlecto vide, num praesens quoque constitutio loquatur de testibus, qui esse non possunt: et postea sanciat, ut quamvis nondum agere coepero adversus eum, qui mihi obligatus est, invenero autem eum in loco quodam, in quo testes causae degunt, liceat mihi compellere eum ad testium voces suscipiendas. Sic autem habet supradictum caput: Si cautionem debiti conditionalis delveris, et hoc probetur argumentis vel testibus, qui esse non possunt conditione existente, condemnaberis quidem, non tamen aliter fiet exactio, quam si debiti conditio extiterit.

27) sancimus, ut huiusmodi testimonia] Ne putes, textum propositum idem dicere, quod caput 5. Sed illud quidem accipe de his, qui iam egerunt et item contestati sunt, et ad probationes dimissi sunt: praesens autem de his, qui nondum egerunt, nec item contestati sunt, et ad probationes dimissi sunt, quique iniustum aliquod a quodam passi sunt, puta iniuriam et verbera, vel rapinam: licet enim his etiam antequam agant, aut libellum dent, adire iudicem et desiderare, siquidem etiam praesens sit, qui iniuriam fecit, ut interrogentur hi, qui quod factum fuit, sciunt. Et hoc usus etiam comprobat. Nam hodie quoque multae fiunt inquisitiones de his, quae flagitiose fiunt, etiam ante libelli dationem et litis contestationem.

Quaere de dilationibus et diversis temporibus lib. 3. Codicis, tit. II. const. 1. sive lib. 7. Basilicorum tit. 17.

κεφ. ια'. ἔ φρονι· ἡ διάταξις κελεύει, ἔξονσιαν ἔχειν τὸν δικαιοτίην ἐνεκεν τὸν συμβολαῖον ἡ προσώπων συμβαλλομένων τῇ δίκῃ, παρέχειν τοῖς δικαιοῦντοις προθεαμάνιαν εἰς παρασκευήν τῶν οἰκείων δικαιολογίων πρός τὸ δικαστημα τῶν τοπων, ἐν οἷς λέγει ὁ αὐτῶν τυγχάνειν τὰ πρόσωπα, ἡ τὸ συμβόλαια. εἰ μὲν γάρ λέγει ἐν αὐτῇ τῇ ἐπαρχίᾳ, καθ' ἣν ἡ δίκη λέγεται, ταῦτα τυγχάνειν, μὴ περιπτερών τοιῶν μηρῶν αὐτῷ παρασκευόθω. εἰ δὲ ἐν ἑτέρῳ ἐπαρχίᾳ λέγει τυγχάνειν τὰ πρόσωπα ἡ τὰ συμβόλαια, εἰ μὲν πλησιαζεῖ ἔκεινη τῇ ἐπαρχίᾳ, καθ' ἣν ἡ δίκη λέγεται, ταῦτα τυγχάνειν τὰ πρόσωπα, καθ' ἣν ἡ δίκη λέγεται, ταῦτα τυγχάνειν, μὴ περιπτερών τοιῶν μηρῶν αὐτῷ παρασκευόθω. εἰ δὲ ἐν ἑτέρῳ ἐπαρχίᾳ λέγει τυγχάνειν τὰ πρόσωπα ἡ τὰ συμβόλαια, εἰ μὲν πλησιαζεῖ ἔκεινη τῇ ἐπαρχίᾳ, καθ' ἣν ἡ δίκη λέγεται, ταῦτα τυγχάνειν τὰ πρόσωπα, καθ' ἣν ἡ δίκη λέγεται, ταῦτα τυγχάνειν, μὴ περιπτερών τοιῶν μηρῶν αὐτῷ παρασκευόθω. εἰ δὲ διαποτοῖς εἴη ἡ ἐπαρχίᾳ, ἔννεα μηνῶν τὸτε λαμβανέτω προθεσμίαν. κεφάλαιον τὸν αὐτοῦ βίβ. καὶ τιτ. β. λέγει· ὁ ἀπὸ θελας ἀντίχαρης εἰς ἄλλον φόρον ἔκανε τὸν ἴδιον ἀντίδικον, μὴ λαμβανέτω προθεσμίαν. ὁ δὲ παρὰ αὐτοῦ ἐγνόμενος, εἰ βούλεται διελέξαι τὸ τοῦ δεήσεων ψεύδος, ἡ δικαιομάτα μητρῶν ὑπέρ ἑαυτοῦ, μάρτυρις, λαμβανέτω προθεσμίαν, καὶ ὁ προσδοκήτης εἰς ἀπροσφορούς ἐλκομένος δικαιοτήσιον, καὶ διὰ τοῦτο μὴ ἐπαρσκευός ὑπάρχει πρός τὸ δικάσασθαι. κεφ. ιβ'. τὸν αὐτοῦ βίβ. καὶ τιτ. λέγει· ἔτε τελεία προθεσμίας ἐδόθη, τοτέστι τοιῶν ἡ ἔννεα μηνῶν, εἴτε ἔκτινα χρόνος, ὅφειλος ὁ δικαιοτῆς περιμένειν τὸν χρόνον τῆς προθεσμίας, μὴ ὑπεξαιρούμενον τῶν ἀπόδικων ημερῶν ἐκ τοῦ χρόνου τῆς προθεσμίας, εἴτε ἔξ έθονος εἰδὼν ἀπράκτοι, εἴτε διὰ τιαν συμβάνσαν αἵτινα αὐφίδιον ἀπράκτοι γένενται. [Sch. t. II. 589.]

TITΛΟΣ Β'.

Περὶ τούτων, οἵτινες σπιλοῦνται ἀτιμίᾳ.

α'. Ἰονιαν. Ἀτιμός^{b)}) ἔστιν ὁ ἀπὸ στρατοπέδου παρὰ βισιλέως ἡ τὸν ἔχοντος ἔξονσιαν ἀπολινθεῖς ἀτίμιας· καὶ ὁ διὰ παιγνικήν τέχνην ἡ διὰ τὸ προσγμάναι προελθῶν ἐπὶ σκηνῆς, καὶ ὁ προαγωγός· καὶ ὁ διὰ τὸ συκοφαντῆσαι ἡ προδοῦναι τὰ τοῦ ἵππου αὐτοῦ συνηγορευομένον^{bb)} δίκαια τῷ ἐναντίῳ μέρει δημοσίῳ δικαιοτηρίῳ καταδικασθεῖς· καὶ ὁ ἴδιω^{c)} ὄνοματι καταδικασθεῖς^{d)} τῇ περὶ κλοπῆς ἀγωγῇ, ἡ τῇ περὶ ἀσπαγῆς πραγμάτων, καὶ τῇ περὶ ἕρθεως ἀγωγῆς, καὶ^{e)} περὶ δόλου, ἡ συμφωνήσας περὶ τῶν τοιούτων ἀγωγῶν, καὶ χρήματα δοὺς μήπω τῆς^{f)} προκατάρρετως γενομένης· καὶ ὁ καταδικασθεῖς ἴδιῳ ὄνοματι τῇ περὶ κοινωνίας ἀγωγῇ, καὶ τῇ περὶ ἐπιτροπῆς, καὶ τῇ περὶ ἐγτολῆς, καὶ τῇ περὶ παραδίκης ἀτιμοῦται· καὶ ὁ τὴν ἴδιαν ὑπεξονσίαν μετὰ θάνατον τὸν γαμβροῦ ἔγγαμίας ἐν εἰδήσει πρὸ τοῦ πενθίμου χρόνου, καὶ ἐν εἰδήσει ἀγαθόμενος αὐτὴν παρὰ γνώμην τὸν ἔχοντος αὐτὸν ὑπεξούσιον· καὶ ὄνοματι τοῦ ὑπεξοντούν αὐτὸν δύο γάμους ἡ δύο μητρεῖς κατὰ τὸν αὐτὸν καρικητηρίου.

ἀτιμός ἔστιν] Ἐγενέθεν ὁ Ἰονιανὸς αὐτὰ τὰ τοῦ πρατίτωρος παρατίθεται ὄγκωτα, καὶ φρονι· ἀτιμία τοτέστιν, τοτέστιν ἀτιμός ἔστιν, ὅστις ἀπὸ τοῦ ἔξερκτου ἀτιμίας χάρων ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἡ ὑπὸ τούτου, φτιεὶ περὶ τούτου τοῦ πράγματος ὄριονθεῖσα ἔξονσία ἔστιν, ἀπολινθῇ καὶ ἑαυτῇ. ἀτιμός καὶ ὁ ποίησας τέχνην παραγκικήν, ἐπὶ σκηνῆς μέντοι. τι δέ ἔστι σκηνή, μανθάνεις ἐν τῷ β. διγ. θεμ. ε'. ἀτιμός ἔστι καὶ ὁ χάρων τοῦ προνουματιστεων ἡ προσημάναι εἰς σκηνήν προελθῶν, ὅποῖς ἔστιν ὁ εἰσιθῶς ὑπέρ ὁργητοῦ τοῦ μέλλοντος ὁρχεῖων παρακαλεῖν. ἀτιμός ἔστι καὶ ὁ λευκότιον ποιήσας, τοτέστιν πορφυροσκάνη, καὶ ὁ ἐν πουβίκιων δικαιοτηρίῳ καταδικασθεῖς ὡς συκοφαντης καὶ ὡς προαεβαρικάτῳ. προτεβαγκιατῶς δέ ἔστιν ὁ τοῖς δυοῖς συνηγορησας μέρεσιν, δις εὐδημεῖς ἐν τῷ δ. διγ. θεμ. γ'. τὸν παρόντος τιτ. οἶδας δέ, τοι ὁ ἐν πουβίκιων δικαιοτηρίῳ καταδικασθεῖς ὡς συκοφαντης, καλύνεται

cap. II. quo dicitur: Constitutio praecepit, ut liceat iudici instrumentorum vel personarum gratia, quae liti prosunt, dilationem dare litigatoribus ad instructionem allegationum suarum pro distantia locorum, in quibus personas degere, vel instrumenta esse petitor contendit. Nam si in ea provincia, ubi lis agitur, ea esse dicat, non amplius, quam tres menses indulgeantur. Si vero in alia provincia testes vel instrumenta esse dicat, si quidem provincia finitima sit illi, in qua lis agitur, sex menses dilationis nomine concedentur. Si vero transmarina provincia sit, novem mensium dilationem accipiat. Caput 12. eiusdem libri et tituli ait: Is, qui ex rescripto Principis adversarium suum ad alienum forum trahit, dilationem ne accipiat. Qui autem ab eo convenit, si velit probare precum mendacia, vel pro se instrumenta proferre vel testes, dilationem accipiat, quoniam praeter spem ad iudicium incompetens trahitur, ideoque ad litigandum instructus esse non potest. Caput 13. eiusdem libri et tit. ait: Sive integra dilatio data fuerit, id est trium vel novem mensium, sive brevius tempus, iudex dilationis tempus expectare debet, non exceptiendis a tempore dilationis feriarum diebus, sive solemnes feriae sint, sive propter repentinam aliquam causam indictae sint.

TITULUS II.

De his, qui notantur infamia.

I. Julian. Infamis est¹⁾, qui ab exercitu a Principe eoce, qui potestatem habet, cum ignominia dimissus est: et qui artis ludicrae pronuntiandive causa in scenam²⁾ prodit, et leno³⁾: et qui propter calumniam⁴⁾ vel quod clientis sui iura diversae parti prodiderit, iudicio publico damnatus est: quique suo nomine⁵⁾ furti, vi bonorum raptorum⁶⁾, iniuriarum, de dolo malo⁷⁾ condemnatus pactusve est⁸⁾ de huiusmodi actionibus, et pecuniam dedit⁹⁾ nondum lite contestata¹⁰⁾: et qui suo nomine damnatus est¹¹⁾ pro socio¹²⁾, tutelae, mandati et depositi, infamia notatur: et qui filiam suam, quam in potestate habet, post mortem generi sciens¹³⁾ ante tempus luctus¹⁴⁾ in matrimonium collocaverit, quique sciens eam uxorem duxerit praeter consensum eius, in cuius potestate est: quique nomine eius, quem in potestate habet, binas nuptias¹⁵⁾ binave sponsalia eodem tempore contraxerit.

L. I.
D. III. 2.

I) infamis est] Hinc Julianus ipsa Praetoris verba apponit, et ait: Infamia notatur, id est, infamis est, qui ab exercitu ignominiae causa ab Imperatore, eoce, cui ea de re statuta potestas est, dimissus erit. Infamis est et qui artem ludicram fecerit, in scena tamē. Quid autem sit scena, discis dig. 2. them. 5. Infamis est et qui pronuntiandi causa in scenam prodiit, qualis est, qui pro saltatore saltaturo solet evocare. Item infamis est, qui lenocinium fecit, id est, qui scorta alit, et qui in iudicio publico condemnatus est ut calumniator et praevericator. Praevericator autem est, qui utrique parti patrocinatur, ut invenies in dig. 4. them. 3. huius tituli. Scis autem, in iudicio publico calumniæ damnatum a tribunali arceri, et ne apud iudicem pedaneum quidem postulare posse. Praeter eos,

b) L. I. D. h. t. aliis verbis et brevius exhibetur ab Harm. VI. 15. §. 3. bb) Lege συνηγορουμένου. c) Inde a verbis καὶ ὁ ἴδιῳ ὄνοματι καταδικασθεῖς usque ad μήπω τῆς προκατάρρετως γενομένης L. I. D. h. t. exhibetur a Balsam. ad Phot. tit. IX. cap. 27. in Voelli Bibl. Iur. Can. T. II. p. 997. Initium est: ἀτιμός ἔστι καὶ ὁ ἴδιῳ ὄνοματι. d) Bals. κατακριθεῖς. e) Bals. addit τῇ. f) τῆς omittit Bals.

εκ τού βίου μας, καὶ οὐδὲ παρὰ χαμαιδικαστὴ δίναται συνηγορεῖν. οὔπις ἔστι πρὸς τοὺς εἰσηγένους καὶ ὁ καταδικασθεῖς ἡ πατεύοντας ἐπὶ τῇ φοιτητῇ, ἡ τῇ βίᾳ βονόφους ἀντόφουμ, ἡ τῇ περὶ ψύχεως, ἡ τῇ δὲ δολῷ, μήπω προκαταθέεις γενομένης, οὐδὲ νόμιμες μέτοπις πατεύεταις δὲ οὐκ ἀπλῶς, ἀλλὰ καὶ χρηματα δους. ἔστι δὲ καὶ τὸ στελλούντας ἐγκλήμα τὸ κατά τον ἐπιθέτον ἀτμοποιὸν, εἰ καὶ μὴ ἔστι ποιύμενον, (τὸν γὰρ ἔχεις ἐν τῷ σ. διγ. τοῦ παρόντος τιτ.) ἀλλ᾽ ἔσται ὄφειρεν, ὡς ὁ Οὐλπιανὸς φησι πρὸς τὸν τέλει τοῦ γ. διγ. τιτ. κ. τοῦ βιβ. μζ. καὶ τοῦτο δὲ οὐκ ἀπλῶς, οὐδὲ ὡς ἔτυχε. καὶ ὁ χρηματα γάρ ἐπὶ τῷ πατεύοντι παρεοχηκάς, τότε ἀτμοῦται, ὅτε μὴ κατὰ κέλευσιν τοῦ πραΐτωφος τούτῃ ἐποίησεν, εἰ γάρ κατὰ κέλευσιν τοῦ πραΐτωφος τούτῃ ἐποίησεν, οὐκ ἀτμοῦται, ὡς ἐν τῷ αὐτῷ σ. διγ. μαθάνεις. μὴ νόμισε δὲ πάντι, ὅτι ἐπὶ ποντὸς ἀτμοποιοῦν αγωγῆς πατεύεταις τὰς ἀτμοῦται· ἀλλὰ τοῦτο ἐπὶ μόνων τῶν ἐξ ἀμαρτημάτων νόησον ἀγωγῶν. ἐπὶ γὰρ τῶν ἀπὸ συναλλαγμάτων ὁ πατεύοντας οὐκ ἀτμοῦται, ὡς ὁ Παῦλος ἐν τῷ σ. διγ. φησι· ἀτμός ἔστι πρὸς τοὺς εἰσηγένους καὶ ὁ ἐναρθέεις καὶ καταδικασθεῖς τῇ πρὸς οὐκοῦ ὥστεο οὐν ὁ καταδικασθεῖς τῇ τουτέλαις, ἡ τῇ μανδατι, ἡ τῇ δεπόσιτι ταῖς διφέταις, οὐκ ἔτι δὲ καὶ ταῖς κοντραριών. τελεῖται μὲν τὴν κοντραριῶν μανδατι, ἣν κινεῖ ἐγγυητής. αὐτὴν γάρ παρ' αὐτὸν ἐγγυητοῦ κανονιμένη, εἰ καὶ κοντραριῶν ἔστιν, αἵμαιοι, ὡς ἐν τῷ παρόντι διγ. σ. φρονὶν ὁ Οὐλπιανός. πρὸς ἄπιστος δὲ τοὺς εἰσηγένους ἀτμός ἔστι καὶ ὁ τὴν ὑπεξούσιαν αὐτοῦ, τελευτήματος τοῦ ἀρδούς αὐτῆς, εἰδὼς ἐγένετο τοῦ χρόνου, καὶ θ' οὐ ἔθος ἔστιν ὑπὸ τῆς γαμετῆς πενθεῖσθαι τὸν ἀρδα, τοτετελῶν εἰδὼς, οὐν πάντα παρεδρουμεν ὑ τῷ πένθοις ἐνικντός, ἐτέοιν πρὸς γάμον ἐκδούς· καὶ οὐ μόνον αὐτοῖς, ἀλλὰ, καὶ ὁ ἐδίδυτε τὴν τουατηρὶ πρὸς γάμον λιθῶν δίχα κελεύσεως τοῦ ἔχοντος αὐτὸν ὑπεξούσιον. εἰ δὲ καὶ τις ὄνοματι οἰκιών, καὶ οὐν κατὰ κέλευσιν τοῦ ἔχοντος αὐτὸν ὑπεξούσιον, ἡ ὄντιματι τοῦ ὑπεξούσιον η τῆς ὑπεξούσιας αὐτὸν διπλᾶ μητροφα, ἡ διπλοῖς γόμους κατὰ τὸν αὐτὸν καιφὸν συνεστήσατο, ἀτμοῦται. ταῦτα μὲν οὖν ἐπὶ λέξεως ἔστι τὰ τις κομφεύοντας τὸν πραΐτωφος ἔμματα· ἐφεξῆς δε καὶ ὁ Οὐλπιανὸς τούτων ἔκποντος ἐμηγενεύει πλατύτερον ἐν τῷ ἐπομένῳ διγέστῳ [Sch. a. II. 597. sq.]

Κυριλλον. Ἀτιμός ἐστιν δὲ παρὸν βασιλέως ἡ τοῦ ἔχοντος τούτου ἔξουσίαν ἀπὸ στρατοῦ ἀτιμίας κύριον ἀποτελεφθεῖς· δὲ ἐπὶ οὐκήτης προσελθών παγκτικῆς κύριον τέχνης, ἡ τοῦ προσ-
αγγέλλαι, ὁ προγροβοσκός, ὃ ἐπὶ συνοφατίας πουνδρίκῳ ἐγκλή-
ματι καταδικασθεῖς, ὃ κατιδικιασθεῖς σούο νόμιμες ἡ πατέντες
ἐπὶ τῇ φοιτητῇ, βίᾳ βούρογονι φαπτίσουμ, ἀνομιμάφουμ, δὲ δόλο, καὶ
καὶ ὁ κατιδικιασθεῖς σούο νόμιμε, πρὸ σόκο, τουτέλας, μαρ-
δάτη, δεπούτη, οὐ μὴν ταῖς κοντραφάνιαις, ὅ τιν ὑπέξουσιν
αὐτὸν, εἰδὼς τὸν γυμφόδην τελευτήσαντον, ἐτός τον
πενθίμου χρονὸν ἐτέγω γενέζας, καὶ ὁ γῆμας αὐτῆς ἄνεν κε-
λευσεως πατροκῆς, καὶ ὁ τον ὑπέξουσιν αὐτὸν ἀνασχόμενος
γῆμας αὐτῆς, καὶ ὁ ἄνεν κελεύσεως πατροκῆς ἐνιτῷ, ἡ πατερη
ὑπέξουσιν αὐτὸν δέον μνητείας ἡ γῆμας κατὰ τὸν αὐτεν
καὶ πορνοτόπισμαν.
[Sch. a. II. 599.]

ἐπὶ σκηνῆς]. Εἰ δέλεις γρῶμα, τί ἔστι σκηνή, ἀνάγγωθι τὸ β'. κεφ. τοῦ παρόντος τι. Θεμ. ε. [Sch. b. II. 599.]

ὅ προσαγωγός] Ὁ ἔχων ἀνδράποδα τὰ περιποιοῦντα πόδους ἐπ τοῦ ἴδιου οὐματος, η ἐλεύθερα σώματα, ὡς κεφ. δ. θευ. β. [Sch. e II. 599.]

διὰ τὸ συκοφαντῆσαι] Ὁ τοιοῦτος καὶ ἀτιμοῦτας καὶ περιοδέεται, καὶ οὐτὲ συγχωρεῖται γενικῆς συγχωρίσεως καταπεμφθείσῃς, ἢ ἴδικης, ἢ θεϊκής βασιλικῆς αντιγραφῆς ἀφελεῖται, ὡς βιβ. ξ. τιτ. α. κεφ. λε. καὶ λσ. [Sch. d. II. 599.]

Τοῦ Ἀριστού. Ἐνθα πρόσωπον εὐτέλες ὑμαρτήσει τι
ἀπίμεν ἐπιφέρον, ἔξογίζεται ἀπίμας μὴ φοντίζον, ὡς βιβ. θ'.
τοῦ κώδ. οὐτ. μ. διατ. β. ητοι βιβ. ξ. ουτ. ξε. κεφ. β.
πικρόφερον δὲ πιμωδῆται ὁ ἀπίμος τὸν ἐντίμου, ὡς ὁ δοῦλος
τοῦ ἐλευθέρου. ἀνάγνωσθι βιβ. μη. ιτ. ιθ. ἐν τέλει τοῦ
κή. διγ. ητοι βιβ. ξ. ουτ. γά κεφ. η. [Sch. d. II. 599.]

καὶ ὁ ἴδιος δρόματι] Ὁ γάρ ἀλλοτρῷ δρόμῳ καταδικασθεὶς οὐκ ἀποιῆται, ὡς κεφ. σ. τούτου τοῦ πτ. Θεμ. β. ἔγχει βιβ. ξ. πτ. α'. κεφ. λέσ. ὠδοῖσιν, καὶ τοῦ αὐτοῦ βιβ. πτ. κα. κεφ. μγ'. [Sch. e. II. 599.]

^{τῇ} περὶ ὁδοπαγῆς ποιημάτων] Φησὶ βιβ. 5.
τιτ. λγ. κεφ. 5. οὐ παντὸν ἔγκλημα ἐπιφέρου ἀτιμίαν, ἀλλὰ τὰ
κεφαλικὰ καὶ τινὰ τῶν χοηματικῶν, οὓς ἡ ποτὲ κλοπὴ ἀνοιν

qui commemorati sunt, infamis est, qui furti, vi bonorum raptorum, vel iniuriarum, vel de dolo condemnatus pactus est, lite nondum contestata, suo tamen nomine: pactus autem non simpliciter, sed et pecunia data. Crimen quoque stellionium, quo tenentur, qui imposturam fecerunt, infamiam irrogat, quamvis publicum iudicium non sit, (hoc enim habes dig. 6. huius tituli) sed extraordinarium, ut ait Ulpianus circa finem dig. 3. tit. 20. lib. 47. Sed neque hoc simpliciter, nec semper. Nam qui pecunia data pactus est, tunc infamis efficitur, cum non iussu Praetoris pretio dato pactus fuerit. Nam si iussu Praetoris hoc fecit, infamia non notatur, ut in eodem dig. 6. discis. Sed neque existimes, de quacunque actione pactum infamia notari: sed hoc de his tantum actionibus intellige, quae ex delicto nascuntur. Nam in actionibus ex contractu pactus non notatur, ut ait Paulus dig. 7. Praeterea infamis est, qui conventus et condemnatus est actione pro socio: sicut et damnatus tutelae, mandati, vel depositi directis, nec vero contrariis actionibus. Excipias contraria mandati, qua fideiussor experitur. Ipsa enim a fideiussore instituta, licet contraria sit, infamiam irrogat, ut dig. 6. ait Ulpianus. Praeter omnes eos, qui enumerati sunt, infamis est, qui eam, quam in potestate habet, mortuo viro eius, sciens intra id tempus, quo virum ab uxore lugeri moris est, hoc est, sciens, annum luctus nondum praeterlapsum esse, alii in matrimonium collocavit: et non modo ipse, sed et qui sciens eam in matrimonium duxit, non iussu eius, in cuius potestate est. Sed et si quis nomine suo, non iussu eius, in cuius potestate est, eiusve nomine, quem quamvis in potestate habet, bina sponsalia, binasve nuptias eodem tempore contraxerit, infamia notatur. Haec ipsa igitur verba sunt edicti Praetoris, quae singula deinceps Ulpianus latius interpretatur sequente dig.

Cyrilli. Infamis est, qui a Principe eove, qui huius potestatem habet, ab exercitu ignominiae causa dimissus est: qui artis ludicrae pronuntiandive causa in scenam prodit: leno, in iudicio publico calumniae causa damnatus, qui furti, vi bonorum raptorum, iniuriarum, de dolo suo nomine damnatus pactus est, qui pro socio, tutelae, mandati, depositi suo nomine, non contrario iudicio damnatus est. Item qui eam, quam in potestate habet, sciens, generum suum esse mortuum, intra tempus luctus alii in matrimonium collocavit: qui que eam uxorem duxit sine iussu patris, et qui eum, quem in potestate habet, eam uxorem ducere passus est, et qui non iussu patris sibi, vel pater ei, quem quamvis in potestate habet, bina sponsalia binasve nuptias eodem tempore constituit.

2) in scenam] Si scire velis, quid sit scena, lege cap. 2. them. 5. huius tituli.

3) leno] Qui mancipia vel liberas mulieres habet, quae corpore quaestum faciunt ut cap. 4 them. 2.

4) propter calumniam] Talis homo et infamia notatur et deportatur, eique nec missa generalis remissio, nec specialis gratiam facit, nec sacrum rescriptum Principis ei proficit, ut lib. 60. tit. I. cap. 35. et 36.

Innominati. Cum vilis persona aliquid admiserit, quod infamiam irrogat, relegatur, ut quae infamiam facile contemnat, ut lib. 9. Cod. tit. 44. const. 2. sive lib. 60. tit. 65. cap. 2. Severius autem punitur famosus, quam integræ famae homo, sicut servus severius, quam liber homo. Lege lib. 48. tit. 19. dig. 28. in fine seu lib. 60. tit. 51. cap. 28.

5) qui que suo nomine] Nam alieno nomine condemnatus infamia non notatur, ut cap. 6. huius them. 2. Quaer lib. 60. tit. 1. cap. 36. pulchrum, et eiusdem libri tit. 21. cap. 43.

6) vi bonorum raptorum] Dicit lib. 60. tit. 33. cap. 7.: Non omne crimen irrogat infamiam, sed capitallia et civilium quadam. ut furti et vi bonorum ranto-

καὶ ἡ περὶ βιαίων προσγεύστων ἀρπαγῆς ἀγωγή, καὶ τοῦ αὐτοῦ βιβ. τιτ. ια. κεφ. τελ. ὁ κανὼν ἐξ ἀμαρτημάτου ἀγωγῆς, εἰ μὲν χρηματικήν, οὐκ ἀπαιτεῖται ἐγγραφής· εἰ δὲ ἐγκληματικήν, ἀπαιτεῖται. καὶ δύναται γνωμάζεσθαι αὗται αἱ αγωγαὶ ἐγκληματικῶς· ἐξ ἀμαρτημάτου γαρ ἔχουσι τὴν γέννησιν. [Sch. f. II. 599. sq.]

^{Αγάγωνθι βιβ. ξ. τιτ. ιβ. κεφ. ιβ. ὁ φησιν· σύμερον ὡς} ἐπίπαν ἐγκληματικῶς ἡ περὶ κλοπῆς ἀγωγῆς κανεῖται ἐγγραφής ἀποτιθεμένης. ἔξεστο δὲ τῷ βουλομένῳ καὶ χρηματικῶς αὐτὴν κανεῖν. ἔπειτα καὶ τιτ. ια. τοῦ αὐτοῦ βιβ. κεφ. με. καὶ ὁ. θεμ. τιτ. δ. τὸ τέλος, ὅπτως λέγον, τὴν περὶ ὑβρεως κανεῖσθαι καὶ ἐγκληματικῶς. [Sch. f. II. 600.]

^{περὶ δόλον]} Μὴ θαυμάσῃς, εἰ τὰ ἀμαρτήματα καταλέγον, καὶ τοὺς τούτους δικαίουμενους ἀτιμούσθαι νομοθετῶν, ἄλλα μὲν εἶπε, τὸν φόρον δὲ οὐ συνέταξε, καὶ ἐκ τούτου ὑπολάβης, μὴ εἴναι τὴν μέτους κανὼν ἀτιμοποιον· διὰ γὰρ τοῦ δολού περιελαβε καὶ τὸν φόρον. πόθεν τοῦτο δῆλον; ἀνάγνωσιν βιβ. ι. τιτ. β. κεφ. ιδ. θεμ. δ. καὶ τὴν ἔκεισεν παραγγαριφήν, καὶ ἡ δὲ δόλο γάρ ἐξ ἀμαρτημάτου τίκτεται, ὡς φησι περὶ τὸ τέλος δι τις. τιτ. τῆς δ. θετούσιν. [Sch. g. II. 600.]

^{ἡ συμφωνήσας]} Διαφοροῦ τῶν ἀπὸ ἀμαρτημάτων καὶ συναλλαγμάτων αὐτή, ὅτι ἐπὶ τῆς φοῦρτι καὶ τῶν ὄμοιον οὐ μόνον δικαδικασθεῖσις ἀτιμούσται, ἄλλα καὶ ἐκτὸς δικαστηρίου συμφωνήσας ἐπὶ χρηματικῶν πρὸ προκατάρξεως· δοκεῖ γάρ ὡς περὶ χρηματινοῦ ὁργανεῖν τὴν καθ' ἑαυτὸν ἐκφέρεσθαι δικαίουσαν ποιητὴν, καὶ δι' αὐτὴν πατείνει, τὸ οἰκεῖον διολογεῖ ἀμαρτηματα. ἐπὶ δὲ τῶν οἰκείων συναλλαγμάτων δικαδικασθεῖσις, μόνος ἀτιμούσται· διὰ γὰρ διαλυσαμένος καὶ αὔξος ἐλέονς κριθεῖσται, ὡς ίστοις. δ. τιτ. ιε. περὶ τὸ τέλος. εἰπὼν ὁ βιβλικὸς, συμφωνήσας, ἐδίψασεν, ὡς ἐπὶ διολογούμενων ἀμαρτημάτων τὸ συμφωνον γέγονε, καὶ τὰ χρηματα κατεβληθησαν. συμφωνον γαρ ἔστιν διολογούμενον χρέος συγχώρησις· διάλυσις δὲ ἀμφιβιλούμενον πραγμάτων τομῇ, ὡςτε οὐν τότε λέγει αἰτιούμενος τὸν ἐπὶ τοῖς ἀπαντιθεματινοῖς ἀμαρτῆμασι τῷ βιβλικῷ πρὸ προκατάρξεως ἐπὶ χρηματινοῦ συμφωνησαντα μη ἐναργῆναι, ὅτε δῆλα καὶ ἀναμφιβίηται τυγχάνει τὰ ἀμαρτηματα· εἰ γάρ ἄδηλα καὶ ἀμφιβόλια εἰσι, τότε καλῶς ἐπὶ χρηματινοῦ πρὸ προκατάρξεως ἀνευ. εἰδῆσεως δικαστῆς διεναγμένος διαλύεται μη ἐνδιαβούμενος αἰτιαν. πλὴν ἀνάγνωσι καὶ ίστοις. δ. τιτ. ιε. περὶ τὸ τέλος, καὶ τιτ. γ. τοῦ παρόντος βιβ. κεφ. ιε. [Sch. h. II. 600.]

^{χρήματα δούσι]} Καλῶς τὸ καὶ χρήματα δούσι. εἰ γάρ ἀπλῶς συνεφάνησε μη δεδωκός χρήματα, οὐκ ἀτιμούσται. καὶ τοῦτο πάλιν, ὅτε μη κατά κελευσιν τοῦ πρατίτωρος, ὡς κεφ. ι. θεμ. δ. μη, νόμισε δὲ πάλιν, ὅτι πάνως αἰτιοποιόν ἀγωγῆς συμφωνήσας τις ἀτιμούσται. ὄλλα τοῦτο ἐπὶ μονον τῶν ἐξ ἀμαρτημάτων νοησον ἀγωγῶν· ἐπὶ γάρ τῶν συναλλαγμάτων δι συμφωνῆσας οὐκ ἀτιμούσται. [Sch. i. II. 600.]

^{μήπω τῆς προκατάρξεως γενομένην]} Ἐπὶ μὲν τῶν χρηματικῶν ἀγωγῶν καὶ πρὸ προκατάρξεως καὶ μετά προκατάρξην ἔξεστο διαιλύεσθαι· ἐπὶ δὲ τῶν ἐγκληματικῶν τῶν μὲν ἴδιωτικῶν δι πρὸ προκατάρξεως πατείνουσας ἐπὶ χρηματινον, εἰ μη που κατὰ κελευσιν, τοῦ ἀρχοτος, δοκεῖ συνομολογεῖν τὸ ἐγκληματα. μετὰ δὲ προκατάρξην καλῶς τις διαλύεται. ἐπὶ δὲ τῶν δημοσίων ἐγκληματῶν ἐπὶ τῶν δι αἵματος ἐχόντων τὴν τιμωρίαν, καὶ πρὸ προκατάρξεως ἔξεστο διαιλύεσθαι. καὶ ἔτει βιβ. λε. τιτ. ιε. κεφ. λ. χωρὶς τοῦ περὶ μοιχείας ἐγκληματος, ὡς βιβ. ξ. τιτ. λε. κεφ. ρδ. καὶ δὲ ἐν αὐτῷ Anatoliος φησι οὐτων· οὐδὲς δύναται πατείνουσα, ὅτε οὐ κατηστεί· ἐπειδὴ ὡς προδότης τημαρτεῖται μετὰ τοῦ θέου. [Sch. k. II. 601.]

^{καταδικασθεῖσι]} Τοῦ Ἀνωνύμου. Καὶ τοῦ στελλιοντος, ὡς διγ. ιγ. θεμ. τελ. ἀνάγν. καὶ τὸ μγ. κεφ. τοῦ β. τιτ. τοῦ κγ. βιβ. [Sch. l. II. 601.]

^{τὴν περὶ κοινωνίας ἀγωγῆ]} Τοῦ αὐτοῦ. Η πρὸ σύνοιο ἐξ ἐκατέρου πλευροῦ διγένεται ἐστὶ καὶ αἰτιοποιός, ὡς ίστοις. δ. τιτ. ιε. ἐπὶ δὲ ἐνὸς θέματος ἡ κοντραφία μαρταὶ αἰτιοῖ, ὡς διγ. ζ. θεμ. δ. [Sch. m. II. 601.]

^{Διφέτα ἔστιν, ὅτι ἀμα, τῇ συμφωνίᾳ ἐξ ἐκατέρου μέρους τίκτεται, καὶ ἀρμόζει ἐξ ἀνάγκης, καὶ οὐ τίκτεται μετὰ ταῦτα ἐκ τοῦ διπλάνηρην ἵνας γενέσθαι, καὶ αἰτιαὶ ἐπάγει ὡς κολάζουσα τὴν πίστιν μη φυλάξωτα περὶ τὸ συναλλαγμα.} [Sch. m. II. 601.]

Οὐ τῇ κοντραφίᾳ· ἡ γάρ κοντραφία οὐκ ἀτιμοῖ, ητοι ἡ

rum actio. Et eiusdem lib. tit. II. cap. ult.: Qui agit ex delicto, si quidem pecuniariter, in crimen subscribere non cogitur: sin autem criminaliter, cogitur. Et haec actiones criminaliter exerceri possunt: ex delicto enim oruntur.

Lege lib. 60. tit. 12. cap. 92. quo dicitur: Hodie plerumque criminaliter agitur furti cum inscriptione. Volenti autem etiam civifiter agere licet. Quaere et tit. 21. eiusdem libri cap. 45. et finem tit. 4. Inst. 4. ubi nominatim dicitur, actionem iniuriarum etiam criminaliter intendi.

^{7) de dolo malo]} Ne mireris, quod sigillatum re censens delicta, et ex his causis damnatos infamia notari statuens, alia quidem enumeravit, metum autem praetermisit, neve ex eo existimes, actionem metus causa non esse famosam: nam doli nomine complectitur et metum. Unde illud manifestum est? Lege lib. 10. tit. 2. cap. 14. them. 4. et ibi novam adnotationem. Nam actio etiam de dolo ex delicto nascitur, ut ait circa finem tit. 16. Institutionis 4.

^{8) pactus vel est]} Differentia autem inter actiones ex delictis et contractibus haec est, quod in furti actione et similibus non solum condemnatus infamia notatur, sed etiam extra iudicium pactus cum pretio ante litis contestationem: videtur enim quasi pretio redimere poenam adversus se constituant, et paciscendo delictum suum confitetur. Ex contractibus autem suis is tantum notatur, qui damnatus est: nam qui transigit, misericordia dignus iudicandus est, ut Instit. 4. tit. 16. circa finem. Basilicus dicens, *pactus*, significat, pactum interpositum esse de delicto confessio, et pretium solutum. Pactum enim est debiti confessi remissio: transactione autem rei dubiae decisio. Itaque Basilicus in delictis enumeratis eum, qui ante litis contestationem cum pretio pactus sit, ne conveniretur, tum demum infamia notari ait, cum certa et indubitate sunt delicta: nam si dubia et incerta sint, tunc reus recte cum pretio ante litis contestationem absque scientia iudicis transigit, non metuens infamiam. Lege tamen tit. 16. Institut. 4. circa finem, et tit. 3. huius lib. cap. 17.

^{9) pecuniam dedit]} Recte, et pecuniam dedit. Nam si simpliciter nec dato pretio pactus sit, non notatur. Sed neque, si pretium dederit iussu Praetoris, ut cap. 6. them. 4. Ne vero rursus existimes, in omni famosa actione eum, qui de ea pactus est, infamia notari. Sed hoc in actionibus tantum ex delicto intellige: nam in actionibus ex contractu is, qui paciscitur, non notatur.

^{10) nondum lite contestata]} In pecuniariis quidem actionibus et ante litis contestationem et post eam transigere licet: in delictis vero, si quidem privatā sint, qui ante litem contestatam cum pretio pactus est, nisi iussum Praetoris intercesserit, crimen fateri videatur. Post litem autem contestatam recte quis transigit. In publicis autem criminibus, quae sanguinis poenam habent, etiam ante litem contestatam transigere licet. Et quaere lib. 35. tit. 16. cap. 30. excepto crimine adulterii, ut lib. 60. tit. 37. cap. 54. et ibi Anatolius sic ait: Nemo pacisci potest, quando non moverit: alioquin ut priditor punitur cum reo.

^{11) damnatus est]} Innominati. Et qui stellionatus damnatus est, ut dig. 13. them. ult. Lege et cap. 43. tit. 2. lib. 23.

^{12) pro socio]} Eiusdem. Actio pro socio ex utroque latere directa est, et famosa, ut Institut. 4. tit. 16. Uno autem casu contraria mandati infamiam irrogat, ut dig. 6. them. 4.

Directa est, quoniam simul ac convenerit, ab utraque parte nascitur, et ex necessitate competit, nec postea nascitur propter impensas fortasse factas, et infamiam irrogat tanquam puniens eum, qui fidem contractus non servat.

Non contraria: nam contraria infamiam non irrogat,

κανονιμένη παρὰ τοῦ λαβόντος τὴν παρακαταθήκην. [Sch. m. II. 601.]

Τπέξελέ μοι τὴν κονταρίαν μανδάτι, ἣν καὶ εἶ δὲ ἔγχητος. αὕτη γάρ, εἰ καὶ κονταρία εστίν, ἀλλ᾽ ἀτιμοῖ, ὡς δὲ Οὐλπιανὸς εν τῷ θεμ. δ. τοῦ σ. κεφ. φρονίν. [Sch. m. II. 601.]

Ἐν εἰδήσει] Καὶ ἐν τῷ η. διγ. τὴν εἰδησιν ἐπεξήγησεν. ὃ δὲ πενθυμος χρόνος πρώτη δέκα μηνῶν ὥν, ἐνιαυτὸς ἔγένετο ἀπὸ τῆς β. διατ. τοῦ θ. τι. τοῦ ε. βιβ. τοῦ καθίσιος. [Sch. m. II. 601.]

πρὸ τοῦ πενθυμον χρόνου] Ἀνάγνωθι βιβ. ε. τοῦ καθίσιος τιτ. θ. διατ. α. εἰ δὲ κατακέλευσαν τοῦ πατέρος τὴν τοιαύτην ὄγκηται, οὐκ αὐτός, ἀλλ᾽ ὁ πατὴρ ἀτιμοῖται, ὡς διγ. α. καὶ οὐτε τὸ ἐρεύθην τικτομένον ὑπεξουσίου γένεται τοῦ πατέρος, καὶ μετέτελεντὸν τοῦ πάπιπου τεκχῆ, ὡς βιβ. α. τιτ. ε. διγ. α. [Sch. o. II. 601.]

δύο γάμον] Ἀνωνύμου. Καὶ γάρ δὲ γάμος οὐκ ἔρωται, ἡ αἵμια ἐπακολουθεῖ. καὶ γίνεται κεφ. γ. θεμ. δ. καὶ τὸ ἔκει σχόλιον. σημείωσαι, πότε καὶ τοῦ γάμου οὐ συνισταμένου καὶ ἡ αἵμια ἐπακολουθεῖ. [Sch. p. II. 602.]

L. 2. pr. β'. Οὐλπιαν. Ἀπὸ τῶν νεοστρατεύτων καὶ ἔως D. III. 2. τῶν ἑκατοντάρχων ἀπολύται αἵμιας, καὶ ὁ ἄρχων τάξεων ἡ τάγματος, καὶ ὁ τριβούνος, καὶ ὁ προεστὸς τοῦ στρατοπέδου, καὶ ὁ ὑπατικὸς εἷη, καὶ ὁ δοις, ἕκαν, διπερ ὡς ἐπίπιν γίνεται, ἀπολύτων αὐτῶν ὁ βασιλεὺς εἴπη αἵμιας ἀπολύτειν· οὐ μὴν ἐὰν χωρὶς ἀγανακτήσεως διαδεχέσθως.

ἀπολύται αἵμιος] Ἐντεῦθεν ὁ Οὐλπιανὸς τὸ καθ' ἔκαστον τῶν τοῦ πρατίτωρος ἐμητένεις ὅμιάτον, καὶ οὕτω φρονίσεις ἀπολύτων· qui ab exercitu dimissus erit, hoc est, τοιτέστιν ἀπὸ ἔξεριν ἀποκινηθεῖς, ἐπὶ ἀτιμαῖς δηλοντοί, ἀπὸ βασιλέως ἡ ἄλλον τινὸς τοῦ ἔχοντος ἔξοντας καὶ τοῦτο ποιεῖν, ἀτιμοῦται. τοῦτο γάρ ἔγνως ἐν τῷ α. διγ. τίνα δὲ ἀρα χοὴν τοῦ ἀποκινηθεῖς σὺν αἵμιᾳ δηλαμένον; καὶ φρονίσεις ὁ Οὐλπιανὸς, οὐτὶ τὸν καλλιγάτορα, τὸν γεωπόνον στρατευσαμένον, οὐτὶ τὸν εὐτελή στρατιώτην, καλλιγάτορα γάρ ἐστιν ὑπόδημα. τον οὐν καλλιγάτορον δύνασθαι φαμεν ἀποκινηθεῖς τοῦ ἔξεριν, καὶ ἔξις μέχρι τοῦ κεντυριόνος. καὶ ὁ πρατίτωρος δὲ τῆς κονδρτας ἦτοι τῆς ἄλλας, ἡ τῆς λεγεωνος ἐφ' ὑβριὶ ἀποκινηθεῖς ἀτιμοῦται. καὶ κονδρότα μὲν ἐστιν ἡ πεζικὴ παράτιξις, ἵππην δὲ ἡ ἄλλη λεγεων δὲ τὸ μέγα σύνοπτον τὸ ἔχον ἐπιλέκτους ἔξαπεχίλους. καὶ ὁ τριβούνος δὲ τῆς κονδρας ἡ τῆς λεγεωνος ἐφ' ὑβριὶ τοῦ ἔξεριν ἀποκινηθεῖς ἀτιμοῦται. οὐ λεγε τὸν τριβούνον τῆς ὄλιας· οὐδὲ γάρ ἐστιν ἄλλας τριβούνος. τὸ πλέον ἔφη ὁ Πομπάνιος, οὐτὶ καὶ ὁ παντὸς τοῦ ἔξεριν πρατετηκώς^{h)}, ὅποιος ἐστιν ὁ στρατηγός, καὶ ὑπατικής τετιμητας αἵμιας, ὅμως ἔνα ποσὶ βασιλεὺς ἐφ' ὑβριὶ ἀποκινηθῆ, αἵμιοῦται. οταν οὐτας ὁ βασιλεὺς ἐπῆγι ignominiae causa te mitto, hisque verbis dimittens eum usus sit, quod plerumque facit, dubitandum non est, quin talis secundum edictum Praetoris infamia notetur. Nota, me dixisse, cum Princeps dixerit, ignominiae causa se mittere: nam si hoc non dixerit, neque ignominiae causa eum dimiserit, sed, ut contingit, alium successorem miserit in locum magistri militum vel ducis, infamis non est, qui ab exercitu hoc modo dimissus est. Exercitum autem intellige non unam cohortem, neque unam alam, sed multos militum numeros: illum enim exercitui praeesse dicimus, cui Princeps legionem vel legiones, hoc est, multos milites numeros cum suis auxiliis regere permisit. Auxilium autem dicitur ala et cohors, ex quibus legio constat. Et qui ab uno numero militum ignominiae causa missus est, notatur, quasi ab exercitu missus esset. Ignominiae causa missus, hoc est, famosus est, qui ignominiose dimissus est. Scendum est enim, multa esse missionum genera. Est enim honesta missio, quae tempore militiae impleto datur. Haec autem a Princeps datur, et his quoque, qui statutum tempus non impletur, indulgetur. Est et causaria missio, quae propter morbum vel imbecillitatem laboribus militiae sol-

sive quae intenditur adversus eum, qui depositum suscepit.

Excipias contrariam mandati actionem, quam intendit fideiussor. Haec enim, licet contraria sit, tamen infamiam irrogat, ut ait Ulpianus them. 4. cap. 6.

13) sciens] In dig. 8. scientiam quoque exigit. Tempus autem luctus, quod olim decem mensium erat, annus factus est ex const. 2. tit. 9. lib. 5. Codicis.

14) ante tempus luctus] Lege lib. 5. Codicis, tit. 9. const. 1. Quodsi iussu patris eam duxerit, non ipse, sed pater notatur, ut dig. 11. nec qui ex ea coniunctione nascitur, in potestatem patris pervenit, licet post mortem avi natus sit, ut lib. 1. tit. 5. dig. 11.

15) binas nuptias] Innominati. Licet enim nuptiae non valeant, tamen infamia sequitur. Et quaere cap 13. them. 4. et ibidem scholium. Nota, quando infamia subsequatur, etiamisi nuptiae non valeant.

II. Ulpian. Dimituntur cum ignominia¹⁾ novitii milites usque ad centurionem, et praefectus cohortis vel legionis, et tribunus, et qui exercitui preeest, licet consularis sit, et dux²⁾, si, ut plerumque fit, Princeps dixerit, ignominiae causa se mittere: non etiam si citra indignationem successor ei datus sit.

1) dimituntur cum ignominia] Hinc Ulpianus singula Praetoris verba interpretatur, et ita ait: Praetor ait: Qui ab exercitu dimissus erit, hoc est, ab exercitu remotus erit, ignominiose scilicet, a Principi vel quo alio, qui et hoc faciendi potestatem habet, infamia notatur. Hoc enim didicisti dig. 1. Quem vero cum ignominia dimitti posse accipere debemus? Et Ulpianus ait, caligatum, novitium militem, id est, gregarium militem. Est enim caliga calcus. Caligatum igitur dicimus ab exercitu posse dimitti, et deinceps usque ad centurionem. Et praefectus cohortis vel alae, vel legionis ignominiae causa dimissus notatur. Et cohors quidem est peditem caterva, equitum autem ala: legio autem magna caterva constans senis milibus selectorum. Et tribunus cohortis vel legionis ignominios ab exercitu dimissus notatur. Non dico tribunum alae: non enim alae tribunus est. Hoc amplius Pomponius ait, etiam eum, qui toti exercitui preeest, qualis est dux, licet consulari dignitate honoratus sit, tamen, si a Princepe ignominiae causa dimissus sit, notari. Cum Princeps dixerit, ignominiae causa te mitto, hisque verbis dimittens eum usus sit, quod plerumque facit, dubitandum non est, quin talis secundum edictum Praetoris infamia notetur. Nota, me dixisse, cum Princeps dixerit, ignominiae causa se mittere: nam si hoc non dixerit, neque ignominiae causa eum dimiserit, sed, ut contingit, alium successorem miserit in locum magistri militum vel ducis, infamis non est, qui ab exercitu hoc modo dimissus est. Exercitum autem intellige non unam cohortem, neque unam alam, sed multos militum numeros: illum enim exercitui praeesse dicimus, cui Princeps legionem vel legiones, hoc est, multos milites numeros cum suis auxiliis regere permisit. Auxilium autem dicitur ala et cohors, ex quibus legio constat. Et qui ab uno numero militum ignominiae causa missus est, notatur, quasi ab exercitu missus esset. Ignominiae causa missus, hoc est, famosus est, qui ignominiose dimissus est. Scendum est enim, multa esse missionum genera. Est enim honesta missio, quae tempore militiae impleto datur. Haec autem a Princeps datur, et his quoque, qui statutum tempus non impletur, indulgetur. Est et causaria missio, quae propter morbum vel imbecillitatem laboribus militiae sol-

g) Supplendum videtur εἶπη et proprie vertendum: non etiam si Princeps citra indignationem dixerit: successorem accipiat. h) Sic Fabr. Legendum προεστηκώς. i) οὐκ omittendum est: quapropter uncis illud inclusi. k) Fabr. in marg.